Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...1921 оной ...риин 21-hээ гарана | № 244 (15867) | 1981 оной октябриин 23, пятница | Сэн 2 мүнгэн.

КПСС-эй обкомдо, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ

1982 ОНОЙ ХАБАРАЙ ТАРИЛГЫН ХҮДЭЛМЭРИДЭ ТЕХНИКЭЕЭ САГ БОЛЗОРТОНЬ, hАЙН ШАНАРТАЙГААР БЭЛДЭХЭ ТАЛААР БЭШҮҮРЭЙ РАЙОНОЙ КОЛХОЗ, СОВХОЗУУДАЙ, «СЕЛЬХОЗТЕХНИКА», «СЕЛЬХОЗХИМИЯ» НЭГЭДЭЛНҮҮДЭЙ МЕХАНИЗАТОРНУУДАЙ, ХҮДЭЛМЭРИШЭДЭЙ, ИНЖЕНЕРНО-ТЕХНИЧЕСКЭ ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДЭЙ ҮҮСХЭЛ ТУХАЙ

1982 оной хабарай тарилгын хүдэлмэридэ техникээ сар болзортонь, hайн шанартайгаар бэлдэхэ талаар Бэшүүрэй районой колхоз, совхозуудай, «Сельхозтехника», «Сельхозхимия» нэгэдэлнүүдэй механизаторнуудай, хүдэлмэришэдэй, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй ...лые hайшааха.

Хүдөө ажахын министерствые, республикын «Госкомсельхозтехникые» хүдөө ажахын нэгэдэлнүүд болон «Птичпром» трестые, КПСС-эй Гусиноозёрскын горком болон райкомуудые, райгүйсэдкомуудые, колхозуудай правленинүүдые, совхозуудай дирекцинүүдые, ажахынуудай партийна болон профсоюзай организацинуудые нигэжэ ...алха:

— 1982 оной хабарай тарилгын болон хуряалгын хүдэлмэридэ техникээ сар болзортонь, hайн шанартайгаар бэлдэхэ талаар тодорхой социалис уялгануудые абаhан Бэшүүрэйхиндэй үүсхэлые колхоз болон совхозуудай, «Сельхозхимия» ба «Сельхозтехника» нэгэдэлнүүдэй механизаторнуудай, хүдэлмэришэдэй, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй үргэнөөр дэмжэхэ ябадал хангаха. Түүгээхэ зуураа намар-үбэлэй үедэ ороохо тарянай комбайнуудые заhабарилгада онсо анхарал хандуулжа, техникээ эрхим hайнаар заhабарилха энэ хүдэлмэриин өөрынь үнэ сэнгые хямдаруулха, заhабарилгада хабаадуулагдаhан механизаторнуудые үйлэдбэриин, соёлой болон ажахуудалай таатай зохид эрхэ байдалаар хангаха;

— хабарай тарилгын хүдэлмэридэ хүдөө ажахын техникэ бэлдэхэ үедэ эрхим hайн үрэ дүн түйлахын тула социалис мүрысөөнэй гурим зохёожо, механизаторнуудые моральна ба материальна талаар урмашуулгын хэмжээнүүдые үргэнөөр хэрэглэхэ;

— намар-үбэлэй үедэ хүдөөгэй техническэ мэргэжэлэй училищинуудта, юрэнхы эрдэмэй дунда hургуулинуудта, мүн механизаторнуудай бүгэдэ нийтын курсануудта механизаторнуудые hурган бэлдэлгые эмхидхэжэ, тэдэнэрые мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ курсануудта дахяад hургажа, мэргэжэл шадабарярнь классыень дээшэлүүлхэ;

1982 оной хабарай тарилгын хүдэлмэридэ хүдөө ажахын техникэ сар болзортонь hайн шанартайгаар бэлдэхэ талаар колхоз, совхозуудта, республикын «Госкомсельхозтехникын» районой нэгэдэлнүүдтэ дэлгэрhэн социалис мүрысөөнэй ябасые үргэнөөр харуулжа байхаар республиканска болон районуудай газетэнүүдэй редакцинуудые, Телевидени болон радио-дамжуулгын комитедые уялгалха.

БЭШҮҮРЭЙ РАЙОНОЙ КОЛХОЗ, СОВХОЗУУДАЙ, «СЕЛЬХОЗТЕХНИКА» БА «СЕЛЬХОЗХИМИЯ» НЭГЭДЭЛНҮҮДЭЙ МЕХАНИЗАТОРНУУДАЙ, ХҮДЭЛМЭРИШЭДЭЙ, ИНЖЕНЕРНО-ТЕХНИЧЕСКЭ ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДЭЙ

СОЦИАЛИС УЯЛГАНУУД

...ай районой хүдөө ажахын ...рилэгшэд партиин XXVI ... шиидхэбэринүүдые боло...рзонь амжалтатайгаар бэе...эн түлөө Бүхэсоюзна социа...мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр ха...хажа, шэнэ табан жэлэй ту...эй жэлые амжалтатайгаар ...жэ байна. Район доторнай ... таряан, хартаабха ба тэ...ө бусад ургамалнууд нёдон...hоо hурагүй ехээр ургуу...а, нөөсэлэгдөө.

...нский» колхозой тарилашад ...бүхэнhөө 12,7 центнер, ...э «Победа» колхоз—12,5 ...р таряа хуряажа абаа.

...I партсъездын нэрэмжэтэ колхозой М. В. Перелыгинэй даадаг ...рно-таряан ажалай бригада ...ы бүриhөө 14,5 центнер таряа ...ургуулха түсэбөө 18 центнер...ргөө. Тиигэжэ гүрэндэ 100 ...гаран центнер үрэhэнэй ...ээл ороохон, 3,5 мянган ...оо үлүү хартаабха тушааг...байна.

...эл бэлэдхэлгэ болон ургаса ...таяа эмхитэй hайнаар ун...эй ашаар ерэхэ үбэлжэлгэдэ хүсэд хүрэхөөр тэжээл нөөсэлэгдөө.

Районой мал ажалай хүдэлмэришэд гүрэндэ элеэ хоолой продуктнуудые худалдаха талаар жэлэй түсэбые болзорhоонь урид дүүргэхэ гэжэ эрид шууд шиидэнхэй.

Гэбэшье хабартаа, мүн намаршье ургаса хуряалгын үедэ зарим ажахынуудта техникээ муугаар бэлдэhэнhээ уламжалан агротехникын заабарине хазагайруулха, ургасада ехэ хохидол ушаруулха, ургуулhан продукцияа гээлтэ хоролтодо оруулха ушар заха̄hаа үзэгдэhэн байха юм.

Машинануудай бүтээсэ ехэтэйгээр, hайнаар хүдэлгэгдэхэдэ ургасын гээлтэ хоролтодо ородоггүй байhаниинь мэдээжэ. Тиимэhээ бидэнэр ерэхэ жэлдэ техникээ сар болзортонь hайнаар бэлдэхэ хэрэгтэ онсо анхарал хандуулха гэжэ шиидээбди.

Колхозой болон совхозуудай, «Сельхозтехника» ба «Сельхозхимия» нэгэдэлнүүдэй хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд өөhэдынгөө суглаанууд дээрэ нимэ социалис уялгануудые баталан абаха гэжэ шиидхэбэ:

— декабриин 1 болотор поли дээрэхи хүдэлмэрөө сум дүүргэжэ, поли дээрэхи бүхы hолоомоёо суглуулан hурилха. «Сельхозхимия» нэгэдэлэй районно отделениин хүсөөр таряалангай поли дээрэ 300 мянган тонно органическа үтэг жүүлжэ гаргаха;

— 1982 оной январиин 1-дэ ороохо тарянай 180 комбайн заhабарилаад, бэшэ 170 комбайнине 1982 оной апрелиин 30-hаа оройтуулангүй бэлэн болгохо;

— 1982 оной февралиин 1-дэ тарилгын, газарай хүрьhэ элдүүрилгын ба уhалгуурин бүхы техникые түгэс бэлдэжэ халагаламжада табиха. Апрелиин 1 болотор бүхы тракторнуудай заhабарилга дүүргэхэ;

— ажахы бүхэндэ хабарай тарилгын эхиндэ хүсэтэ тракторта комбинированнэ үргэн абасатай агрегадуудые хэрэглэхээр бэлдэхэ;

— июниин 1 болотор тэжээл бэлдхэхэ, ургаса хуряаха бүхы техникээ заhабарилжа дүүргэхэ. Бүхы техникынгээ заhабарилгые гансал эрхим шанартайгаар үнгэргэжэ, мүнгэ зөөриин арьбалалта түйлаха.

Хабарай тарилгын эхин дээрэ «Госкомсельхозтехника» нэгэдэлэй районно отделенидэ, мүн районой ажахынуудта hэлгэн абаха хэрэгтэй узел, агрегадуудай фонд байгуулагдаха юм.

Үбэлэй үедэ Бага-Куналейн СПТУ-дэ 370, юрэнхы эрдэмэй hургуулинуудта бүгэдэ нийтын курсануудта 300 механизатор hурган бэлдэгдэхэ юм. Богони болзорой курсануудта 415 механизатор мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ.

Малай үбэлжэлгэ үнгэргэлгэдэ районой механизаторнууд эгээл эдэбхитэйгээр хабаадалсаха байна. Бүхы ажахынуудта октябриин эсэс болотор тэжээлэй цехүүд заhабарилагдажа ашаглалгада тушаагдаха. Мүн тэжээл бүйлүүлан бэлдэхэ түхеэрэлгэнүүд бэлэн болгогдохо юм. Охин-Булагай совхозой дүршэлөөр бүхы фермэнүүдтэ үхэрнүүдэй, хонидой эдихэ тэжээл хэршэжэ холихо шанаржуулха хүдэлмэри эмхидхэгдээ.

Ерэхэ жэлэй тарилгын хүдэлмэридэ хүдөө ажахынгаа бүхы техникые сар болзортонь шанартайгаар бэлдэхын түлөө социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлхыень республикын колхоз, совхозуудай, районуудай «Сельхозтехника», «Сельхозхимия» нэгэдэлнүүдэй бүхы механизаторнуудые, хүдэлмэришэдые, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдые бидэнэр уряалнабди. Мүн ерэхэ үбэлжэлгын үедэ малай фермэнүүдэй транспорт, түхеэрэлтэнүүдые hаадгүй хүдэлхөөр бэлдэжэ, үбэлэй үедэ мэргэжэлээ дээшэлүүлхээр бүхы сагаа ашагтайгаар хэрэглэхэ шухала.

Социалис эдэ уялганууд колхоз, совхозуудай, «Сельхозтехника» ба «Сельхозхимия» нэгэдэлнүүдэй предприятинуудай механизаторнуудай, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй суглаан дээрэ, мүн районой хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй зүблөөн дээрэ баталан абтаhан байна.

Кабанскын шубуунай фабрикын коллектив гүрэндэ мяха, hү худалдаха юhэн hарынгаа түсэб дүүргэбэ. Фабрика hүнэй юhэн фермэтэй. Коммунист П. Волковой хүтэлбэрилдэг hүнэй фермэ социалис мүрысөөндэ түрүү hуури эзэлнэ. Эндэ юhэн hарын туршада үнеэн бүриhөө гурба мянга гаран килограмм hү hааhан hаалишад олон. Тэдэнэй тоодо Т. Перевозникова, Е. Перевозникова, Н. Аверина (зураг дээрэ—зүүн гарhаа) гэгшэд ороно. Үнеэн бүриhөө жэлэй эхинhээ хойшо 3570 гаран килограмм hү hааhан Е. Перевозникова район доторoо түрүүлнэ.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

БУЛАГАЙ hААЛИШАД ТҮРҮҮ

Сэлэнгын районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой Булагай hү hаалиин фермын коллектив Агуу Октябриин hайндэрые ажалай бэлэгүүдээр угтахаар зоригжонхой. Энэхи hаалишад байгша оной гурбадахи кварталай түсэб уялгануудые болзорhооньо урид дүүргэнхэй. Дүн хамта 208.097 килограмм hү hааха даабаряа тэдэнэр 260.800-да хүргэhэн байна.

Найман hаалишад сар үргэлжэ hара бүринигөө түсэбые үлүүлэн дүүргэнэ. Коллективэй жэлэй түсэб дүүргэгдэхэ дүтэлэнхэй. Булагаархин жэлэйнгээ түсэбые энэ hарын hүүл болотор дүүргэхэ зорилго табинхай. Үнинэй hаалишад Дари Очирова, Анна Бадмацыренова, Цырема Мункуева гэгшэд илангаяа аша үрэтэйгөөр ажаллана. Үнгэрhэн hарада дэлгэрhэн социалис мүрысөөнэй дүнгүүдээр Булагай фермэ түрүү hууриые гараха. КПСС-эй Гусиноозёрскын горкомой, арадай депутадуудай Сэлэнгын районно Соведэй гүйсэдкомой дамжуулгын Улаан тугаар шагнагданхай.

Р. БАЛДАНОВ.

АРБАН НЭГЭДЭХИ ТАБАН ЖЭЛЭЙ УДАРНИГУУДТА

«Арбан нэгэдэхи табан жэлэй даабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэхын, үлүүлэн дүүргэхын түлөө бүхэсоюзна социалис мүрысөөн тухай» КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй ба ВЛКСМ-эй ЦК-гай тогтоолоор хүдэлмэришэдые, колхозниугудые, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдые, мэргэжэлтэдые, алба хаагшадые шагнахын тула «Арбан нэгэдэхи табан жэлэй ударник» гэһэн нийтэ-союзна тэмдэг бии болгогдоо hэн.

ВЦСПС-эй Президиум, Ажалай ба социальна асуудалнудаар СССР-эй гүрэнэй комитет тэмдэг тухай дүримые сентябриин 25-да баталhан байна.

Хүдэлмэриин ашаг үрэ ба шанарые дээшэлүүлхэдэ ямар дээдэ үрэ дүнгүүдые түйлаhан найнгаа, даабари болон социалис уялгануудые болзорhоонь урид дүүргэhэн түлөө промышленностиин, үйлэдбэриин, эрдэм-үйлэдбэриин, ажахынууд хоорондын, агропромышленна ба бусад нэгэдэлнүүдэй, эдэнэй үйлэдбэриин, предприятинуудай, барилгануудай, колхоз, совхозуудай, эрдэм-шэнжэлгын, проектнэ, конструкторска ба бусад организацинуудай эмхи зургаануудай, дээдэ hургуулинуудай хүдэлмэришэд, колхозниугууд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд, мэргэжэлтэд болон алба хаагшад «Арбан нэгэдэхи табан жэлэй ударник» гэhэн нийтэ-союзна тэмдэгээр шагнагдаха.

СССР-эй министерствэнүүд болон албан зургаануудай, профсоюзай ЦК-гай хамтын шиидхэбэреэр гү, али эдэнэй даалгабаряар—союзна мэдэлэй Главна управлениин (республиканууд болон областьнуудай газар дайда дээрэ байрлаhан) ба зохихо республикын, хизаарай, областиин профсоюзуудай Соведэй шиидхэбэреэр—союзна мэдэлэй предприятинуудай, эмхинүүдэй хүдэлмэрилэгшэд; союзна республикын министерство болон албан зургаанай, профсоюзай республиканска комитедэй гү, али профсоюзуудай соведэй (РСФСР-тэ — РСФСР-эй министерство болон албан зургаанай, профсоюзай ЦК-гай хамтын шиидхэбэреэр) хамтын шиидхэбэреэр союзна республиканска мэдэлэй предприятинууд болон эмхинүүдэй хүдэлмэрилэгшэд нимэ тэмдэгээр шагнагдаха байна.

Областной (хизаарай) гүйсэдхэхэ комитедэй управлениин (үйлэдбэриин управлениин) ба хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай областной (хизаарай) комитедэй хамтын шиидхэбэреэр—колхозниугууд, СССР-эй Хүдөө ажахын министерствын бүридэлдэ ородог совхозуудай, бусад предприятинууд болон эмхинүүдэй хүдэлмэрилэгшэд; областьнуудгүй союзна республикануудта — союзна республикын Хүдөө ажахын министерствын (Молдавиин ССР-эй колхозниугууд —республикын колхозуудай соведэй хамтын шиидхэбэреэр) ба хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай республиканска комитедэй хамтын шиидхэбэреэр; автономито республикануудта — автономито республикын Хүдөө ажахын министерствын ба хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай областной комитедэй хамтын шиидхэбэреэр; РСФСР-эй бүридэлдэ ородог автономито республикануудай министерствэнүүдэй, областьнууд болон хизаарнуудай гүйсэдхэхэ комитедүүдэй управленинүүдтэ сэхэ хабаатай нютагай ба элдэб хоолой промышленностиин предприятинуудай, эмхинүүдэй, гэр байрын-коммунальна ажахын ба хүн зоной ажахуйн хангалтын хүдэлмэришэд СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй гү, али союзна республикын Министрнүүдэй Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй, профсоюзуудай областной (хизаарай) соведэй хамтын шиидхэбэреэр энэ тэмдэгээр шагнагдаха.

Областьнуудай (хизаарнуудай) гүйсэдхэхэ комитедүүдэй мэдэлдэ ородог, ямар нэгэн министерствын, албан зургаанай мэдэлдэ хабаагүй предприятинуудай, эмхинүүдэй хүдэлмэрилэгшэд областной (хизаарай) гүйсэдхэхэ комитедэй, профсоюзуудай областной (хизаарай) соведэй хамтын шиидхэбэреэр; СССР-эй Наукануудай академиин гү, али союзна республикануудай Наукануудай академинүүдэй отделенинүүдэй, научна түбүүдэй болон филиалнуудай бүридэлдэ ородог научна эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд отделенинүүдэй, научна түбүүдэй, филиалнуудай президиумууд болон профсоюзуудай областной (хизаарай) соведэй хамтын шиидхэбэреэр тэмдэгээр шагнагдаха байна.

Нэгэдэлнүүдэй, предприятинуудай, барилгануудай, колхоз, совхозуудай эрдэм-шэнжэлгын, проектнэ, конструкторска ба бусад организацинуудай, эмхи зургаануудай, дээдэ hургуулинуудай захиргаан (правлени), профсоюзай комитет болон комсомолой комитет «Арбан нэгэдэхи табан жэлэй ударник» гэhэн нийтэ-союзна тэмдэгээр шагнаха тухай зууршалан дурадхадаг юм. Шагналда зууршалагдаhан хүнүүдэй списогуудта тэдэнэй нэрэ обогууд, хэлэг хүдэлмэринь, жэлэй ба табан жэлэй түсэбтэ даабаринуудые, социалис уялгануудые ямараар дүүргэжэ байhан тухай тобшо мэдээнүүд үгтэдэг байна. Списогууд зохихо министерствэнүүдтэ, албан зургаануудта гү, али областьнуудай (хизаарнуудай) гүйсэдхэхэ комитедүүдтэ эльгээгдэдэг.

Ажалшадай суглаанууд, үйлэдбэриин түрүүшүүлэй слёдүүд дээрэ баярай оршон байдалда тэмдэгүүд барюулагдаха байна. Тогтоогдоhон түхэл дүрсэтэй үнэмшэлгэ, дурасхаалта бэлэг гү, али мүнгэн шан тэмдэгтэйнь хамта шагнагдагшада барюулагдадаг. Шагнагдаhан хүнэй ажалай дэбтэртэ зохихо тэмдэглэл хэгдэдэг. Тэмдэг энгэрэйнгээ баруун талада, орден болон медальнуудай доогуур зүүхэ.

«Арбан нэгэдэхи табан жэлэй ударник» гэhэн нийтэ-союзна тэмдэгээр түсэбтэ табан жэл соо нэгэ дахин шагнагдажа болоно.

(ТАСС).

ШЭНЭ ТАСС ЗОНИН

Л. И. БРЕЖНЕВ Х. РАУТАЙ ХӨӨРЭЛДЭБЭ

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. И. Брежнев РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй уряалаар Советскэ Союзда ерээд байhан Германиин Хойто Рейн-Вестфали гэдэг газарай премьер-министр, Германиин социал-демократическа партиин Президиумэй гэшүүн Йоханнес Раутай октябриин 21-дэ Кремль соо уулзажа хөөрэлдэбэ.

...э хөөрэлдөөн совет-баруун германиин харилсаанай мүнөө үеын уласхоорондын байдалай гол шухала асуудалнуудта зорюулагдаhан байгаа.

1970 оной Москвагай договор, нэн түрүүн дээдэ хүтэлбэрилэгшэдэй хабаадалгатайгаар хоёр оронoй хоорондо гар табигдаhан бусад хэлсээнүүдэй, үгэеэ ойлголсонуудай үндэhөөр элдэб асуудалнуудаар совет-баруун германиин үрэ түүшэтэй, али алиндань ашатай харилсаае саашань хүгжөөхын түлөө оролдохо хүсэлэнтэй байhанаа хөөрэлдөөндэ хабаадагшад нэгэн hаналтайгаар мэдүүлбэ.

Нэгэ нэгэеэ hайнаар мэдэжэ абахын, этигэл найдалай үндэhэ hуури табихын, олон асуудалнуудаар харилсаа холбоо тогтоохын тула hүүлэй арбан жэлэй туршa соо СССР болон ФРГ ехэ юумэ хээ.

Нимэ хараа шэглэл хоёр оронoй арадуудай ажабайдалай аша туhада харюусана гэжэ нэгэн hаналтайгаар мэдүүлбэ.

Советскэ Союзай болон ФРГ-гэй хоорондо хүршэ ёhоной, али алиндань ашатай туhатай харилсаа, холбоо тогтоохо гээшэ Европо түбидэ, бүхы уласхоорондын оршом соо тогтууритай байдал хангалгын ехэ нүхэсэл болоно гэжэ Л. И. Брежнев тэмдэглээ. Энэ харилсаа холбоогоо гүнзэгырүүлэн хүгжөөхын тула уласхоорондын түгшүүрилые hуларуулха, Европодо сэрэгүүдэй урда урдаhаа зүришэн байлгаар, илангаяа ядерна буу зэбсэгээр тохёолдуулагдаhан аюулые бага, болгохо талаар хүсэлэл оролдолгонуудые гаргаха шухала.

Дайнай аюулые зайсуулан сараха, шахардуу байдалые hуларуулха, бусад гүрэнүүдтэй амгалан ёhоной холбоо барисаагаа хүгжөөхэ талаар шэглүүлэгдэhэн совет гадаадын политика шууд сэхэ юм гэжэ Л. И. Брежнев тэмдэглэбэ.

Уласхоорондын байдалые сэгнэхэдээ, буу зэбсэгүүдые хэмжээлэшэгүй ехээр, ямаршье үндэhэ баримтагүйгөөр бүтээлгэ, бусад оронуудай газар дайдые хэн нэгэнэй түсэблэжэ байhан ядерна дайнда шалжан оролгын газар болгожо, хэрэглэхэ гэhэн hанаашалга Европын арадуудта ямаршье hайн юумэ үгэхэгүй уласхоорондын хүгжэлтын хараа шэглэл болоно гээд найдажа байhанаа Л. И. Брежнев мэдүүлээ. Советскэ Союз ядерна буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые хизаарлаха, сэрэгэй хёмороо зүришэлдөөе бага болгохо талаар тодорхой, үрэ ехэтэй хэлсээнүүдые баталхые оролдодог юм. Хоёр талын адли тэгшэ, аюулгүй байдалай гол ёhые нарийнаар сахиха гээшэ нимэ хэлсээнүүдые баталха түлхюур мүн. Бодото дээрээ ядерна дайнай hүжэрэлгын аюулые бага болгохо, Европо болон бусад түбинүүдэй арадуудай аюулгүйе бэхижүүлхэ талаар үгэсэ ойлголсолго түйлахые оролдон. Советскэ Союз hайн hайхан хүсэл эрмэлзэлгэтэй байhанаа харуулха юм.

Европодо эб найрамдал хангаха асуудалаар ФРГ-гэй правительствын хараа бодолые Й. Рау оорынгоо зүгhөө найруулхадаа, эб найрамдал хангаха гээшэ ФРГ-гэй арадта амгалан тайбанаар ажаhууха гэhэн удхатай гэжэ тэмдэглээ. Женевэдэ болохоёо байhан совет-американ хөөрэлдөөнүүдые ФРГ-гэй правительство hайшааха зуураа, энээнэй амжалтатайгаар үнгэрэлгэдэ али болохоор нүлөөлхэ байна гэжэ тэрэ тэмдэглээ. Эдэ хөөрэлдөөнүүд hаяар hайн үрэ дүнгүүдые асаржа, үгэеэ ойлголсоhоной үндэhөөр Европодо хоёр талын ядерна буу зэбсэгүүдые хорооходо арга олгохо юм гээд тэрэ найдана.

Мүноо үедэ арсалдаа хёмороонуудые, түгшүүрилые гаталан дабаха, эб найрамдалай үндэhэ hууриие бэхижүүлхэ зорилготойгоор гүрэнүүдэй хоорондо үргэн хөөрэлдөө хэхэ гээшэ айхабтар ехэ удха шанартай байна гэжэ Л. И. Брежнев, Й. Рау тэмдэглэбэ. Хөөрэлдөөндэ хабаадагшадай этигэжэ байhанай ёhоор, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. И. Брежневэй Германиин Федеративна Республикада ошохоёо байhан ушар, федеральна канцлер Г. Шмидт болон ФРГ-гэй бусад хүтэлбэрилхы ажал ябуулагшадтай тэрэнэй хэхэ хөөрэлдөөнүүд энэ талаар горитой үүргэ дүүргэжэ шадаха байна.

Хөөрэлдөөн үнэн зүрхэнэй, хани барисаанай оршон байдалда үнгэрбэ. КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ М. С. Соломенцев, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретариин туhалагша А. М. Александров, ФРГ-гэй хэрэгүүдые СССР-тэ сар зуура түлөөлхэ этигэмжэтэ Х. Хубер, Хойто Рейн-Вестфали гэдэг газарай правительствын статс-секретарь Р. Крумзик хөөрэлдөөндэ хабаадалсаа.

(ТАСС).

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ ЭБ НАЙРАМДАЛДА ДУРАТАЙ ЛЕНИНСКЭ ГАДААДЫН ПОЛИТИКА МАНДАХА БОЛТОГОЙ!

КПСС-эй XXVI СЪЕЗДЫН ЗОХЁОН НАЙРУУЛhАН 80-дахи ОНУУДАЙ ЭБ НАЙРАМДАЛТА ПРОГРАММА БОДОТО ДЭЭРЭЭ БЭЕЛЭГ ЛЭ!

(КПСС-эй ЦК-гай Уряануудhаа).

ХАНИ БАРИСААНАЙ ДЕКАДА

Аха дүү арадуудай хамтын зохёол бүтээлнүүдэй декада совет-болгар хани барисаанай толотомо жагсаал болон тодорбо. КПСС-эй XXVI ба БКП-гэй XII съездүүдтэ зорюулагдаhан энэ хабаалга октябриин 21-дэ Чайковскиин нэрэмжэтэ концертын залда түгэсэбэ. Хоёр оронoй искусствын уран бэлигтэн тэрээндэ хабаадалсаа.

Декадын үедэ олон hонирхолтой үйлэ хэрэгүүд үнгэргэгдөө. Москвада, Киевтэ, Минскдэ ба Кишиневто совет болон болгар кинематографистнуудай суг бүтээhэн фильмүүд харуулагдаа. В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ СССР-эй Гүрэнэй библиотекэдэ номуудай выставкэ нээгдэhэн, харин Горькиин нэрэмжэтэ үйлсөөрхи выставкын залда болгар уран зураша Х. Бабиковай СССР-тэ байха үедөө байгуулhан бүтээлнүүдтээ москвагайхид ба айлшад танилсаа.

(ТАСС).

СОФИДА БАЯРАЙ СУГЛААН БОЛОБО

СОФИ. (ТАСС). «Болгариин гүрэнэй үдэрые»—Болгариин гүрэнэй эмхидхэгдэн байгуулагдаhаар 1300 жэлэй ойн хүндэлэлдэ зорюулагдаhан баярай үдэрнүүдэй нэгэн болгон Болгари тэмдэглэжэ байна. Тиимэ баярай суглаан октябриин 20-до Софида болобо. Тэрээндэ 100 гаран оронoй, хэдэ хэдэн уласхоорондын эмхинүүдэй делегацинууд болон түлөөлэгшэд хабаадаа. КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо В. В. Кузнецов түрүүтэй СССР-эй делегаци байлсаа.

БКП-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь, НРБ-гэй Гүрэнэй Соведэй Түрүүлэгшэ Т. Живков элидхэл хэхэдээ, нигэжэ мэдүүлээ: болгар арадай олон зуун жэлэй хүгжэлтын дүнгүүд арадай засагай тогтоогдоhоор 37 жэлэй ойн жэлдэ согсологдожо байна. Болгар арад өөрынгөө хүгжэлтын тон шухала асуудалнуудые шиидхэхэ арга социализмын ашаар олонхой. БКП-гэй хүтэлбэри доро болгар арадай түйлаhан бүхы амжалтанууд бүгэдэ нийтын баялиг болонхой гэжэ мүнөө бүрин эрхэтэйгээр хэлэжэ шадаха байнабди.

Османска дарлалтаhаа оронииемнай сүлөөрүүлhэн ород аха дүүнэртээ заха хизааргүй ехэ баяр баясхалантай байhанаа болгар арад мүнөөдэр үшөө дахин элирхэйлнэ. Тэрэшэлэн Совет Армиин шиидхэхы туhаламжаар Болгариин түүхэдэ шэнэ хуудаhа нээгшэ социалис революцииe манай арад мандуулhан байгаа гэжэ элидхэлшэ мэдүүлбэ.

Социалис оронуудай аха дүүгэй бүлэдэ ороhомнай Болгариин Арадай Республикада шиидхэхы удха шанартай байна гэбэ.

Удаа тээнь В. В. Кузнецов заседанида хабаадагшадай зүгhөө хани халуунаар угтагдан, үгэ хэлээ.

Энэ ушараар дашарамдуулан, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ нүхэр Л. И. Брежневэй үмэнэhөө таанадта, хүндэтэ ханинар, таанадаар дамжуулан Эхэ оронoйтнай бүхы ажалшадта үнэн зүрхэнэй амаршалга, эртэ урдын түүхэтэ Болгариин газар дээрэ хүгжэлтэ түгэс социалис общество байгуулха хэрэгтээ шэнэ амжалтануудые түйлаха хүсэлэнгүүдые дамжуулнаб гэбэ.

Үни холын хани барисаанай hудал hабагшанууд манай оронине Болгаритай холбоно. Болгар арад сүлөөтэ, бэеэ дааhан байдалай түлөө тэмсэлдээ манай арадай хани ёhоной бата туhаламжада нэгэнтэ бэшэ түшэглэдэг байhаниинь мэдээжэ. Үнгэрэгшэ зуун жэлдэ османска дарлалтаhаа сүлөөрүүлгэ, фашис диктатурые унагаалга ород-болгар, совет-болгар аха дүүгэй холбооной түүхэ бэшэгтэ хэтэ мүнхэдөө оронхой.

Социалис Болгариин түйлалтанууд Болгариин коммунистнуудай ажал ябуулгатайнь, Болгариин Коммунис партиин, уласхоорондын коммунис болон хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй элитэ мэдээжэ ажал ябуулагша нүхэр Т. Живков түрүүтэй Центральна Комитедэй политикатай таhаршагүй нягта холбоотой. Арад зонтой партиин нягта нэгэдэл — ерээдүй тээшээ танай оронoй ажалшадай найдамтайгаар харадаг түгэс этигэлэй гол эшэ үндэhэн болоно.

Бүрин тэгшэ эрхын, харилсан этигэлсэлгын, үнэн зүрхэнэй хани барисаанай ба нүхэдэй гуримаар харилсан туhалалсалгын гол ёhонуудые, социалис интернационализмын гол ёhонуудые үндэhэ болгодог совет-болгар харилсаан — социалис оронуудай хоорондын үнэн бодото аха дүүгэй холбооной жэшээнүүдэй нэгэн болонхой,—гэжэ Совет делегациин түлөөлэгшэ үтынгөө түгэсхэлдэ хэлэбэ.

(ТАСС).

КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө

АЛМАЛТА, АРЬБАЛАЛТЫН ЖУРАМ ШАНГАДХАХА

Түсэбтэ арбан нэгэдэхи табан жэл хадаа партиин экономическа хараа түсэбүүдые бэелүүлгын харюусалгата шата болоно. Энэ хугасаа соо арадай ажахын бүхы һалбаринуудай хүгжэлтые түргэдхэхэ зорилго табигданхай. Тиигэжэ, жэшээнь, арбадахи табан жэлдэ түйлагдаһанһаа промышленна продукци 30 процент, хүдөө ажахын продукци 70 процент ехээр ургалта абахаар хараалагдана. Үйлэдбэриин ургалта хадаа гол түлэб ороной үйлэдбэрилгын бүхы нөөсэнүүдые ашаг үрэ ехэтэйгээр хэрэглэһэнэй ашаар түйлагдаха юм. Энэ, нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэһэнэй ёһоор, партиин экономическа политикын гол үндэһэн болоно бшуу. Энэл хэрэгтэ ажалша коллективүүдэй эдэбхи үүсхэл, партийна организацинуудай бүхы эмхидхэлэй хүдэлмэри, капитальна һомологонууд гэхэ мэтэ булта зорюулагдаха зэргэтэй.

Энээнһээ уламжалан арбан нэгэдэхи табан жэлдэ бүхы нөөсэнүүдые алмаха, арьбалха талаар онсо тодорхой зорилгонууд табигдана. Жэшээнь, арбадахи табан жэлдэ жэл бүри дунда зэргээр 25 миллион тонно түлишэ алмагдаһан һаа, мүнөө жэлдэ энэ тоое 35 миллиондо хүргэхэ зорилго табигдана. Тэрэшэлэн арба гаран миллион тонно гэхэ гү, али арбадахи табан жэлэйхиһээ 1,5 дахин ехэ металлопрокат алмагдахаар хараалагданхай. Мүн бусадшье нөөсэнүүдые алмаха талаар тодорхой даабаринууд үгтэнхэй. Гэхэтэй хамта, эдэ даабаринууд хадаа заатагүй дүүргэгдэхэ ёһотой, эгээл дүтын хараа гээшэ гээд ойлгогдохо ёһотой.

Арбадахи табан жэлэй үедэ республикын промышленностьда үйлэдбэри түргэдхэн хүгжөөхэ талаар нилээд ехэ хүдэлмэри ябуулагдаа. Үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ комплексно түсэбэй ёһоор хэдэн зуугаад эмхидхэлэй-техническэ хэмжээнүүд абтажа, 45 миллионһоо дээшэ түхэригэй экономическа ашаг олзо абтаа. Промышленностьдахи ажалые электрын элшэ хүсөөр хангалга 18,6 процентээр дээшэлһэн байна. Статистическэ мэдээсэлнүүдэй ёһоор тухайлхада, Буряадай промышленностьда үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлгэ гүйсэд эхилээ гээд тэмдэглэмээр. Түлишын-энергетическэ ба бусад нөөсэнүүдые алмаха, гамтайгаар ашаглаха талаар горитой хүдэлмэри ябуулагдана.

Тиигэжэ, жэшээнь, 1980 ондо 2,5 процент электрын элшэ хүсэн, 2,2 процент дизельнэ түлишэ, 0,5 процент автомобильна бензин болон бусад материал алмагдаһан байха юм. Байгша оной түрүүшын хахад жэл соо 9,5 миллион киловатт-час электрын элшэ хүсэн 3,5 мянган гекалори дулаан алмагдаа. Олохон предприятинууд түлишэ, тоһодолгын материал, металл болон бусад эдүүдые алмаха талаар нилээд дүршэлтэй болонхой.

Гэхэтэй хамта республикын арадай ажахыда түүхэй эд, түлишэ, электрын элшэ хүсэ алмалга мүнөө үеын эрилтэдэ, КПСС-эй XXVI съездын хараалһан хэмжээндэ үшөөл хүрэнэгүй гээд тэмдэглэлтэй. Республикын олохон предприятинууд болон барилганууд дээрэ алмалтын нөөсэнүүд гүйсэд хэрэглэгдэнэгүй. Үйлэдбэриин хаядаһанууд һулаар ашаглагдана. Элшэ хүсэ ба элдэб нөөсэ алмаха технологическа процессүүд үйлэдбэридэ удаанаар нэбтэрүүлэгдэнэ. Энэ талаар ашаглагдаагүй арга боломжонууд үшөөл олон.

Һүүлэй жэлнүүдтэ түлишын-энергетическэ нөөсэнүүдые алмаха хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулагдана. Энэ асуудалаар республиканска ба районно комиссинууд хүдэлдэг болонхой. Гэбэшье тэдэнэй хүдэлмэриин ашаг үрэнь үшөөл бага. Электрын элшэ хүсэнэй гаргаша дээшэлһээр. Тэрэ мүнөө бүхы нөөсын 12 процент болонхой. Энэ хадаа бүхы колхоз, совхозуудта гаргашалагдаһан элшэ хүсэнһөө 2 дахин шахуу ехэ. Харин алмалта оройдоол 2 процент бшуу.

Түлишэ гаргашалгашье ехэл болоожо байһаар. Арбадахи табан жэл соо промышленна үйлэдбэриин хэмжээн 16,2 процентээр дээшэлһэн һаань, түлишэ гаргашалга 53 процентээр, барилга дээрэ—65 процентээр, хүдөө ажахыда—16 процентээр ургаһан байна. Тиихэдэ котельнэ болон пеэшэнүүдэй түлишэ 1,6 процентээр гэхэ гү, али 28 мянган тонно ехээр галдагдаа. Республикада бүхы предприятинуудай 11 процент хэмһээ үлүү түлишэ галдаһан, 6 процентнь—дулаа, 8 процентнь электрын элшэ хүсэ гаргашалһан байха юм. Эндэ нэн түрүүн Гусиноозёрско ГРЭС, Улаан-Үдын ТЭЦ, «Бурятстройматериалы» нэгэдэл, Сэлэнгын целлюлозно-картонно комбинат гэхэ мэтэ коллективүүдые нэрлэлтэй. Тус коллективүүдтэ алмалта, арьбалалтын талаар мүртэй хүдэлмэри ябуулагданагүй. Тиин эндэ үнгэрэгшэ жэлдэ 1979 онойхитой жэшэхэдэ, дулаанай элшэ гаргашалга 60 процентээр дээшэлһэн байна.

Зарим предприятинууд электрын элшэ хүсэ гаргашалха нормоёо баримталнагүй. Тиигэжэ хахад жэл соо электрын элшэ хүсэ гаргашалгын лимит 12 миллион киловатт-часаар үлүүлэгдэһэн байна. Тэдэнэй тоодо хүдөө ажахын министерствэ, Таловкын түмэр-бетон хэрэгсэлнүүдэй, «Бурятцелинстрой» трестын түмэр-бетон зүйлнүүдэй заводууд, хилээмэнэй продуктнуудай управлени гэхэ мэтэ оролсоно. Мүн тиихэдэ «Бурятэнерго» управлени 15 предприятида дулаа, 236 предприятида электрын элшэ хүсэ лимитгүйгөөр үгэһөөр.

Республикын электростанцинууд түлишэ гаргашалгаяа доошолуулха даабари дүүргэнэгүй, хэмһээ гадуур халуун үурал хиидэ гаргадаг, электрын элшэ өөрынгөө хэрэглэмжэдэ гаргашалдаг байна. Олонхи котельнэнүүд «хуушанайхяараа» хүдэлһөөр. Тэндэ дулаагаар хангалгын сүүдхэ бүхэнэй график табигдадаггүй, хүдэлмэриин шэнжэлгэ хэгдэдэггүй байһаар. Түсхай шэнэ приборнуудаар хангагданагүй, түлишэ амһарталагдангүй, шэгнэгдэнгүй, мини лэ «байхын бараагаар» галдагдана. Халаан, вахтануудай хоорондын социалис мүрысөөнэй дүнгүүд саг соогоо согсологдоногүй. Эдэнэй хойшолонгуудшье мэдээжэ ааб даа.

Республика дотор металлопродукци, илангаяа хара металл, үйлэдбэрилгын ба хэрэглэлгын ашаг үрые дээшэлүүлхэ талаар нэмэлтэ хэмжээнүүд абтахаар болонхой. Металл прокат гамтайгаар ашагладаг түрүү предприятинууд бии. Жэшээнь, Улаан-Үдын «Теплоприбор» завод үйлэдбэриин технологи һайжаруулһанай ашаар 1980 ондо түсэбһөө гадуур 50 тонно металл алмаһан байна. Судна бүтээлгын завод 1980 ондо 156 тонно хара металлай прокат алмаа. Мүн локомотив-вагон заһабарилгын завод болон бусад олохон предприятинууд металл алмаха, ашаг үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхэ талаар нилээд дүршэлтэй болонхой.

Гэхэтэй хамта дутагдалнууд үшөөл олон. Ашаглагдаһан металлай тонно бүхэнэй тоогоор гаргагдаһан хаядаһанай хэмжээн табан жэл соо 20 процентээр ургажа, 195 тоннодо хүрөө. 1975 онойхитой жэшэхэдэ, металл хэмһээ үлүүгээр гаргашалга 3,3 процентээр дээшэлжэ, аяар 6900 тонно болоһон байна. Детальнуудые бүтээлгын культура түлюурдана. Бүхы түмэрэй хаядаһанай 33 процент хибэдэһэн болгогдошодог байха юм. Эндэ «Электромашина», Сэлэн-Дүүмын заһабарилгын-механическа, «Бурятфермаш» заводуудые нэрлэлтэй.

Үнгэтэ металл бүришье түлюураар ашаглагдадаг болонхой. Тонно бүхэнһөө 380 килограмм хаядаһанда ошоно. Гэхэтэй хамта энэ хаядаһанай хэмжээнэй ургажа байдагынь харамтай. Гансахан 1980 оной туршада үнгэтэ металлай хаядаһан 6 процентээр дээшэлһэн байха юм.

Арбадахи табан жэл соо булад шудхалаа гаргалга 21 процентээр хороо. Харин металлай гаргаша 73 процентээр дээшэлһэн байха юм. Авиационно, Сэлэн-Дүүмын заһабарилгын-механическа, «Электромашина» заводуудта шэрэм шудхалгын үедэ ехэ металлолом гаргагдана.

Түмэрэй хаядаһан жэл ерэхэ бүри ехээр лэ гарана. Теэд тэрэниие хэрэглэлгэдэ анхарал табигданагүй. Арбадахи табан жэлэй үедэ түмэрэй хаядаһые үйлэдбэридэ дахин хэрэглэлгэ 8,4 процентээр доошолоо. Тиихэтэй хамта энэ хаядаһые ажаһуудалай хэрэглэмжын эд бараа гаргалгада хэрэглэбэл таатай байгаа бшуу.

Республикын машина бүтээлгын предприятинуудта бэлэдхэлгын үйлэдбэриин бүридэлые нарижуулха, оньһон түхеэрэлгэнүүдыень һайжаруулха, нарин шудхалаа болон хабтагар булад хэрэглэлгые үргэдхэхэ, мүн хара металлай оронда хэрэглэгдэдэг зүйлнүүдые, илангаяа пластмасса, үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ шухала болонхой. Бии байгаа нөөсэнүүдые ашаглажа шадаагүй байһан шалтагаанһаа товарна продукци худалдалгаһаа абадаг сэбэр олзо доошолно бшуу. Тиигэжэ, жэшээнь, 1980 ондо, 1979 онойхитой жэшэбэл, сэбэр олзын оршонь 9 процентээр доошолһон байна.

Энэ хэрэгые заһахада боломоор:—промышленна предприятинуудай хангалгын албанда шанга эрилтэ табиха хэрэгтэй. Үйлэдбэридэ шухала хэрэгтэй материалнуудые бүхы талаарнь сэгнэн хангаха уялгатай зон тэндэ хүдэлнэ;

—Үйлэдбэриин технологи ба бүтээдэг продукцияа һайжаруулха;

— үйлэдбэриин технологи ба хүдэлмэриин шанар дээшэлүүлхэ. Эндэ нөөсэнүүд олон. Жэшээнь, Сэлэнгын заһабарилгын-механическа заводто гансал электрофильтрнүүдэй хүдэлөөгүй, мүн ондоо оньһон түхеэрэлгэнүүдэйнь муугаар хүдэлһэнэйнь шалтагаанаар жэлдээ 700 гаран тонно каустик хэмһээ үлүү гаргагдадаг байна;

—хүдэлмэришэ зоной эдэбхи үүсхэл бадарааха шухала. Арга нөөсэнүүдээ аша үрэ ехэтэйгээр ашаглахын түлөө зүбөөр эмхидхэгдэһэн социалис мүрысөөн үйлэдбэриин түйлалтадашье, мүн хүниие үйлэдбэриин эзэн ёһоор хүмүүжүүлхэ хэрэгтэшье нүлөөлдэг гээшэ.

Энэ талаар олонхи предприятинууд ехэхэн дутагдалтай. 1980 оной дүнгөөр металл алмахын оронда республика дотор 600 гаран тонно хэмһээ үлүүгээр гарзалагдаһан байна. Зүб тобшолол хэхээр лэ байгаа. Теэд энэ жэлэй дүнгүүдээр харахада, түсэбтэ даабари болзорто сагтаа дүүргэгдэнэгүй. Мүн тэрэл мэтээр котельно-пеэшэнэй, дизельнэ түлишэ, автобензин болон электрын элшэ хүсэ алмаха тухай олонхи коллективүүдэй бодомжолхоор саг ерээ. Энээниие хараадаа абан, өөһэд өөһэдынгөө коллективүүдэй социалис уялгануудые баталхадаа КПСС-эй районно комитедүүд бүхы тоо, баримтануудые нариинаар шалгажа, арга боломжонуудтайгаа зэргэсүүлэн нариинаар хараха уялгатай.

Үйлэдбэриин нөөсэнүүдые алмаха, арьбалха хэрэгтэ республикын хангалгын эмхи зургаанууд, «Бурятэнерго» управлени, республикын Госплан онсо шухала үүргэтэй, харюусалгатай байха ёһотой. Энэ хэрэгые хинан шалгаха, зүбөөр бүтээхэ даабари тэдэндэл үгтэнэ бшуу. Тэдэнэй хүдэлмэриие мүнөө үедэ гүйсэд хангалтатай гэхын аргагүй.

Түлишын - энергетическэ, түүхэй эдэй нөөсэнүүдые ашаг үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхэ, алмалта арьбалалтын журам сахиха, элдэб гарза гаргаша усадхаха, ажахын тоосоо бэхижүүлхэ, шэнэ ашаг үрэ ехэтэй технологи нэбтэрүүлхэ талаар КПСС-эй горком, райкомууд, горрайгүйсэдкомууд тодорхой хэмжээнүүдые абаха зэргэтэй. Мүн тиихэдэ үйлэдбэриин нөөсэнүүдые гүйсэд хэрэглэхэ, арадай баялигые алмаха талаар ниитэ-политическэ, хүмүүжүүлгын ехэ хүдэлмэри ябуулха шухала.

Н. РОЗАНОВ,
КПСС-эй Буряадай обкомой промышленностиин таһагые даагша.

НЭГЭ УГТАНАЙ ЭКИПАЖ

Хоринын районой Хандагайн леспромхоздо модо зөөлгэ дээрэ олон түрүү экипажнууд хүдэлдэг юм. Эндэ И. А. Борисов, А. М. Павленко, В. С. Емельянов, А. Г. Холмогоров, А. Г. Казанцев болон бусадай экипажнуудые нэрлэлтэй. Леспромхозой парткомой секретарь И. С. Хамархановтай хамта Павленкотэнэй гэр бүлын экипажтай уулзаха гэлсэбэбди. Манай мантан томо «КрАЗ-да» дүтэлхэдэмнай, машинын жолоодо экипажай ахалагша Андрей Михайлович Павленко өөрөө һууба.

Андрей Михайлович наһаар залуу, мүнөө жэлдэ тэрэ гуша наһатай болоо. Гэбэшье ажалайнь амжалтануудта ямаршье дүршэл ехэтэй хүнэй атаархамаар. Тэрэ өөрынгөө дүү хүбүүн Александртай нэгэ экипажда хүдэлдэг юм. Аха дүү хоёрой экипаж һараһаа һарада түсэбтэ даабариая саг үргэлжэ дүүргэдэг. Халаан бүхэндэ гурба-дүрбэн эрьесэ хэжэ, дунда зэргээр зуу гаран кубометр модо зөөнэ.

Андрей, Александр Павленконуудай эсэгэ Михаил Прокопьевич энэл леспромхозой ветеран. Тэрэ урдань нилээд олон жэлдэ хүнлэ ашаата автомашинануудые тайгын харгыгаар жолоодоһон намтартай юм. Эсэгынь наһаараа хэжэ ябаһан хүдэлмэри хүбүүдэйньшье зүрхэ сэдьхэл татаһан байжа болоо. Мүн эхэньшье — Февронья Семеновна — леспромхоздо удаан саг соо хүдэлмэришэнөөр, модо бэлэдхэлгын мастераар хүдэлһэн юм. Мүнөө тэрэ предприятиингаа хамһабариин ажахые хүтэлбэрилдэг юм. Хүдэлмэришэдые хүдөө ажахын продуктнуудаар хангаха уялгатай.

Эсэгынгээ хажууда автомашинада һуужа, тайгын ялхитай харгын утые нилээд хэмжэһэн, эхынгээ ажал дээрэ ошожо, модо бэлэдхэлгын талмай дээгүүр ухибүүн наһаяа үнгэргэһэн хоёр хүбүүд эрын бэс бэелхэдээ эсэгынгээ мэргэжэл шэлэһэн байна. Уялгата албанһаа бусахадаа, удаа дараалан Улаан-Үдын автоһургуули дүүргэжэ, жолоошодой үнэмшэлгэнүүдтэй болоо.

Андрей Павленко юһэдэхи табан жэлэй дүнгөөр «Табан жэлэй залуу гвардеец» гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртөө һэн. Бүри һаяхан тэрээндэ «Коммунис ажалай ударник» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдоо.

Мүнөө Андрей Александр хоёр ходо жэл удаагүүр сугтаа ажаллана. Арбан нэгэдэхи табан жэлые эрхим амжалтануудаар түгэсхэхөөр зориһжонхой. Байгша оной найман һара соо 8501 кубометр модо зөөхэ түсэбтэй аад, аха дүү Павленконууд 12.041 кубометр модо зөөһэн байна. Жэл соо 19.000 кубометр модо зөөхэ гэһэн социалис уялга тэдэнэр абаад, эршэтэй шударгыгаар хүдэлнэ. Хэлэһэн үгэдөө хүрэхэ байһандань бата этигэмээр. Юуб гэхэдэ, тэдэнэр автомашинаяа һайн мэдэдэг, тэрэнээ нариинаар абажа ябадаг түрүүшүүл юм.

Г. ГОМБОЕВ.

Михаил Махасаевич Шалуев Хэжэнгын районой Загаһатын совхоздо хонишоноор хүдэлдэг. Тэрэнэй отара Хажуу булаг гэжэ газарта байрлана. Дүй дүршэлтэй хонишон энэ жэлдэ зуун хонин бүриһөө 105 хурьга абажа, хонин бүриһөө 5,6 килограмм нооһо хайшалһан байна.
С. БАЛДУЕВАЙ фото.

КОММУНИСТ ТУХАЙ хөөрөөн

НИИТЫН ДААБАРИ

Володя Антонов хара багаар үнэшэржэ, хүүгэдэй байшангуудта өөлөө болоһон намтартай. Эдир залууһаа техникэдэ угаа шуналтай һэн. Уссурийск хотодо фабрично-заводской училищи дүүргэжэ, техническэ түхеэрэлгэнүүдые заһабарилдаг слесариин мэргэжэлтэй болоод, заводто хүдэлжэ захалба. Тэрэл үедөө комсомолдо оробо. Удаань Совет Армида уялгата албаяа хэһэн.

Бүхэли үдэрөөрөө сэрэгэй һуралсал хэжэ эсэбэшье, албанһаа табигдаад, ухаалан зохёогшын мэргэжэл шудалхаб гэжэ байжа казарма соогсо унтахынгаа урда тээ залуу хүбүүн шэбшэдэг һэн.

Зүгөөр Эсэгэ оронoo хамгаалгын Агууехэ дайн эдэ түсэбүүдыень гансата хойшолуулжархиба. Удаа дараагаар гүйлтануудые үсэд нэтэрүүгээр бариһанай һүүлээр, старшина Антонов Баруун фронт эльгээгдэбэ. Ковель хото сулөөлхын түлөө байлдаануудта орохынгоо урда тээ Антонов Коммунис партиин гэшүүндэ абтаһан байна...

Эрэлхэг зоригтойгоор дайсантай тулалдаһанайнгаа түлөө Алдар Солын гурбадахи шатын орденоор шагнагдаһан сэрэгшэ Антонов 1946 ондо түрэл нютагаа бусажа, Тимлюйн цементын заводто хүдэлдэг болобо. Тэрэ гэһээр олон жэл үнгэрөө. Юрын слесарьһаа үуралай хүсэ ашагладаг цехэй участогай механик хүрэтэр Владимир Алексеевич Антонов ургаба. Эдэ жэлнүүдэй үедэ цемент үйлэдбэрилэгшэдэй гэр байрануудые болон соёлой объектнуудые таһалгаряагүйгөөр дулаагаар хангаха зорилгоёо тэрэ жэншэдгүйгөөр дүүргэнэ.

Ажалай хажуугаар партийна даабаринуудые Владимир Алексеевич эрхимээр дүүргэхые оролдодог. Өөрынгөө цехтэ олон жэлэй туршада политинформаторай уялга даажа ябадаг. Партиингаа удха түгэлдэр үгые хүн зондоо хүргэхэ хүсэл эрмэлзэл бүри армида байхадань бии болоод, саашадаашье энэ уялгаяа тэрэ мартангүй ябаа.

Өөрынгөө хөөрэлдөөнүүдые Владимир Алексеевич ехэ һонирхолтойгоор үнгэргэдэг. Эрдэм мэдэсээ саг үргэлжэ дээшэлүүлнэ. Хүн зоной дунда ойлгуулламжын хүдэлмэри ябуулха талаар дүй дүршэл ехэтэйшье һаа, уулзалга, хөөрэлдөөн бүхэндөө тон нариинаар бэлдэдэг.

Үгэ хэлэхэдээ, ямар темэнүүдые тэрэ шэлэдэг бэ гэбэл, коллективэйнгээ ажал хэрэгүүдтэ ехэ хабаатай асуудалнуудаар хөөрэлдөө үүсхэдэг байха юм.

Владимир Алексеевич имагтал политинформаторай уялга дүүргэдэг гэжэ һанаа һаа, алдуу болохо. Олон жэлэй туршада микрорайондохи домовой соведэй түрүүлэгшын уялга дүүргэнэ. Хуули ёһо сахилгын пунктнуудай дэргэдэхи олониитын соведүүдэй эмхидхэгдэхэдэ, Антонов эндэшье эдэбхитэйгээр хабаадаа. Эдэ жэлнүүдтэ домовой соведэй түрүүлэгшэ ажаһуугшадай суглаануудые хэды оло дахин үнгэргөө гээшэб. Хамтын байра байдалай ёһо гурим бүдүүлигээр эбдэдэг, һамуу һальхай ябадалтай тэрэ эрит шууд тэмсэдэг байгаа. Эндүүрһэн заримашуултай даамай даруугаар хөөрэлдэжэ, һэшхэлдэнь хандажа, зүб харгыда гараха ябадалдань туһалдаг һэн.

Гадна В. А. Антонов ажал дээрээ эдэбхитэй урлан нарижуулагша, ухаалан зохёогшо гэжэ суурхадаг юм. Урлан нарижуулгын талаар олон арбаад дурадхалнуудые тэрэ оруулһан байха. Технологиин талаар хангалгые һайжаруулгада, дулаанай болон электрын элшэ хүсэнэй нөөсэнүүдые зүбөөр ашаглалгада, мүн заһабарилгын хүдэлмэриин үнэ сэнгые хямдаруулгада эдэ дурадхалнууд шэглүүлэгдэнхэй. Жэшээнь, нёдондо тэрэнэй үүсхэлээр больницын комплексые дулаагаар хангалга эрид һайжаруулагдаһан байна.

Владимир Алексеевичэй дүүргэдэг ниитын бүхы уялгануудые тоолобол, хайшан гээд наһатай болоһон энэ хүн эдэ бүгэдые түйладаг юм гэжэ гайхахаар байдаг. Харин коммунист Антонов энэ ажалаа сэгнэхэдээ, наһан соогоо дүүргэхэ зайлашагүй үүргэмни гэжэ тоолодог юм.

В. АСОНОВ.

ШУБУУШАДАЙ ЗҮБЛӨӨН

Республикын шубуу үсхэбэрилгын промышленностиин ажахын эдэбхитэдэй зүблөөн октябриин 20—21-дэ РСФСР-эй Хүдөө ажахын министерствэдэ болобо. КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдэй үндэһөөр арбан нэгэдэхи табан жэлэй даабаринуудые дүүргэхэ талаар предприятинуудай коллективүүдэй бэелүүлһэн хүдэлмэриин дүнгүүд зүбшэн хэлсэгдээ.

Республика дотор шубуу үсхэбэрилгые промышленна үндэһэ һуури дээрэ табилга хото городууд болон промышленна түбүүдэй хүн зониие үндэгөөр, шубуунай мяхаар хангалгые һайжаруулха арга олгоо гэжэ тэмдэглэгдэбэ. Хэрбээ 1975 ондо 17,3 миллиард үндэгэнэй үйлэдбэрилэгдэдэг байгаа һаа, 1980 ондо 26,8 миллиард үндэгэ суглуулжа абтаа. Шубуунай мяха үйлэдбэрилгэ 390 мянган тонноһоо 861 мянган тоннодо хүргэгдэбэ.

Үйлэдбэриин технологиие нарижуулһанай, тэрэнэй хүсые һайнаар хэрэглэһэнэй, эрдэм наукын ба түрүү дүй дүршэлэй түйлалтануудые нэбтэрүүлһэнэй ашаар иимэ үрэ дүнгүүд түйлагдаа.

Арбан нэгэдэхи табан жэлэй даабаринуудые дүүргэлгын гол шэглэлнүүд тодорхойлогдоо.

КПСС-эй ЦК-гай хүдөө ажахын таһагые даагшын орлогшо В. К. Онисовец, РСФСР-эй хүдөө ажахын министр Л. Я. Флорентьев зүблөөнэй хүдэлмэридэ хабаадалсаа.

(ТАСС).

ҮДЭР БҮХЭНӨӨ—ҮНДЭР УРГАСАДА

ТОДОРХОЙ ТОБШОЛОЛ ХЭГДЭНЭ

Эдэ үдэрнүүдтэ колхозоймнай үргэн ехэ тариалан дээрэ харюусалга ехэтэй хүдэлмэриин халуун амисхаал эршэдэжэ, ургаса хуряалгамнай дүүрэнхэй. Тиигэжэ тариашадай алтан шаргал шэниисэеэ амбаартаа оруулжа, һолоомоёо суглуулжа, ниитынгээ адууһа малай үбэлэй байрада абаашаад, ерэхэ жэлэйнгээ ургасын үрэһэ хүрэнгэ сэбэрлэжэ бэлдээд, намарайнгаа паар хахалжа дүүргэһэн байха юм.

Һүүлэй жэлнүүдтэ сагай уларилай таарамжагүй байһаниинь мэдээжэ ааб даа. Энээнһээ боложо, бидэ, газарай эзэд, жэл бүри тарианай үндэр баян ургаса ургуулжа шаданагүй гээшэбди. Тохёолдоһон энэ бэрхэшээл илангаяа манай районой ажахынуудта тон ехэ шалгалта болоо. Юуб гэхэдэ, Мухар-Шэбэртэмнай уһаар баян гол горхон үсөөн хамнай даа. Тиимэһээ бүлүүр станцинуудые тодхожо, газар тариалангаа ундалуулха арга бидэндэ байдаггүй шахуу. Гансал сабшалангайнгаа захаар үрэмдэгдэһэн худагуудһаа уһа бүлэжэ, үбэлдөө, мүн хабартаа тошо халяадаг гээшэбди. Харин тариалангаа нигэжэ уһалха аргагүйбди. Тиимэһээ сагай уларилда тааралдуулан, зохид агротехникэ хэрэглэхэ гэжэ оролдонобди.

Арбан нэгэдэхи табан жэлэй түрүүшын жэлдэ манай «Коммунизм» колхозой тариашад 4150 гектарта оорoһото ургамалнуудые тариһан байна. Сагай уларилай таарамжагүй, муу байһанһаа боложо, байгша ондо оройдоол 2220 гектарай тариа хуряажа абабабди. Бусадынь гандажа, хосоршоо юм. Тиигэжэ гектар бүхэнһөө дунда зэргээр 14 центнерһээ дээшэ оороһон абтажа, хамта дээрээ 32 мянган центнер тариан ажахымнай амбаарта ороһон байна.

Зарим газарһаа яһала һайн, баян ургаса абтаа. Жэшээлхэдэ, Заганай-Хүшэгэр гэжэ газартахи 237 гектар паар дээрэ шэниисэ тариһан байгаабди. Тэндэһээ гектар бүриин дунда зэргээр 21,8 центнер ороһон суглуулагдаа. Мүн ондоошье полинуудһаа гектарай 18-20 центнер хүрэтэр ургаса хуряагдаһан байха юм.

Манай колхоздо тариа хуряалгымнай хүдэлмэри комплексноор ябуулагдадаг заншалтай. Ушар иимэһээ, байгаалиин эрхэ байдалда тариагаа амяарлан хуряахада таарамжатай гээшэ ха. Бидэ ажалаа нигэжэ эмхидхэдэгбди. Хуряалгын томохон звенонуудые байгуулаад, хадагалха полиингоо тариа хаража, шалгажа үзөөд, амяарлан хуряадагбди. Тиихэдээ тариа хадаха, баалаа суглуулжа сохихо ажалай хоорондохи саг болзорые ехээр алгасалдуулхагүйе оролдодогбди.

Мүнөө жэл олохон комбайнернуудынай оролдосотойгоор ажаллаа. Хүшэр хүндэ, харюусалга ехэтэй хүдэлмэриин үедэ дүй дүршэлөөр баян механизаторнуудынай урда мэтэ шалгардаг байгаа. Жэшээлбэл, С. С. Барабанщиков, Н. Д. Васильев болон М. К. Оленников гэгшэд эрхимлэжэ гараа. Эдэ нүхэднай тус тустаа 2300—2500 центнер ороһо сохижо шадаа. Гадна райгүйсэдкомой хүдөө ажахын управлениин инженер А. М. Сысоевой хүтэлбэрилдэг звеногойхид эмхитэй ажалаараа суурхаба. Тэдэнэр комбайнуудаа техническэ талаар тон һайнаар хангажа, хүдэлмэриин халуун хаһада бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллаһан байна.

Комбайнуудай али нэгэ полиин тариа хуряамсаар, тэндэхи һолоомо суглуулжа, һурилхэ, мүн малай үбэлэй байрада зөөдэг тусхай звено хүдэлмэриеэ эхилдэг гээшэ. Энэ звенодо һолоомо суглуулдаг хоёр, үшөө һурилдэг хоёр-хоёр түхеэрэлгэ, нэгэ тармуур болон томо гэгшын тусхай тэргэнүүдтэй табан трактор даалгагдажа үгтэнхэй. Тиигэжэ механизаторнууд бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлмэрилжэ, 1000 гаран гектарай һолоомо суглуулжа, малай үбэлжөөндэ зөөжэ абаашаһан, мүн полиин захада һурилһэн байна. Энэ хүдэлмэри мүнөөшье үргэлжэлһөөр.

Тариа хуряалгын комплексын үшөө нэгэ шухала хүдэлмэри гэхэдэ, намарай паар хахалалга мүн. Энэмнай баһа аргагүй харюусалга ехэтэй хүдэлмэри гэжэ бидэ тоолонобди. Тиимэһээ һолоомоной суглуулагдажа абтан сасуу, намарай паар хахалжа захалдаг юм. Жэшээлхэдэ, мүнөө жэл намарай паар хахалха хүдэлмэридэ 12 трактортай звено хабаадуулагдаа. Мүнөөдэрэй байдалаар манай колхоздо 1800 гектар намарай паар һайн шанартайгаар бэлдээд байна. Тус хүдэлмэридэ Н. И. Оленников, А. В. Толокнов (хоюулан тус тустаа хүсэ ехэтэй К-701 тракторта хүдэлмэрилдэг) онсо шалгараа. Тэдэнэр энэ хугасаа соо бүхыдөө 500 гектарһаа бага бэшэ намарай паар хахалһан юм.

Намарай сагта манай тариашад ургасаяа хуряаһаар һанаагаа амардаггүй. Ерэхэ жэлэйнгээ ургаса тухай һанал бодолоо табидаг заншалтай. Тиигэжэ бидэ эдэ үдэрнүүдтэ ороһото ургамалнуудай 3000 центнерһээ үлүүтэй үрэһэ бэлдээд байнабди. Бүхыдөө ажахыдамнай 10 мянга 500 центнер үрэһэн хаагдаха түсэбтэй юм. Энэ зорилгоёо дүүргэхэ арга боломжо бидэндэ бии.

Баян ургаса абахын түлөө манай колхоздо жэл бүри бага бэшэ хүдэлмэри ябуулагдадаг гэжэ тэмдэглэхэ байнаб. Нэн түрүүн газараа тон һайн шанартайгаар, илангаяа саг болзор сооньэлдүүрилхые оролдодог гээшэбди. Жэшээнь, бүхы паараа эзэн ёһоор харууһалжа, зунай сагта буртаг ногооень хирэ-хирэ болоод лэ усадхажа, агротехникын эрилтээр элдүүрилжэ байдагбди. Жэшээлхэдэ, июль ба августын һүүлээр паар дээрэмнай заабол культиваци хэгдэдэг.

Гадна намарай паар түшаа тогтожо хэлэбэл иимэ. Олон жэлэй туршада ажаглахада, октябриин 20-һоо оройтонгүй хахалагдаһан намарай паар манай эндэхи эрхэ байдалда һайн аша үрэтэй гээшэ. Тиихэдэ намарай паарта заабол минеральна үтэгжүүлгэ оруулагдаһан байгаа һаа, бүришье һайн. Бидэ хабартаа тарилгын урда тээхэнэ сэбэр, мүн намарайнгаа паар буртаг ногооһоо сэбэрлэхээр борнойлдог, культиваци хэдэг байнабди. Тиихэдэ минеральна үтэгжүүлгэ оруулагдадаг юм.

Баян ургаса абахын тула тарилгаяа саг болзортонь үнгэргэхэ эрилтэ табигдадаг. Бидэ шэниисэеэ майн 15-һаа оройтонгүй таринабди. Юуб гэхэдэ, энэ үедэ газарнай шииг нойтоор элбэг байдаг. Хэрбээ энэ болзорһоо оройтоболнай газарай хүрьһэн хаташадаг. Зунай эхинһээ бороогой ороогүй һаа, тарилгамнай гандажа эхилдэг. Энэ жэлэй хабар 4150 гектарта таригдаһан ороһото ургамалнуудаймнай хахадынь гэхэ гү, али 1930 гектарайнь ургаса тэжээлдэ хэрэглэгдэхээр хуряагдаһан, зарим поли хуряагдангүйгөөр хахалагдаһан байха юм. Ингээд ерэхэдээ эртүүр таригдаһан тарианай ургаса һайн байжа, оройшог таригдаһан тариан гандашоо. Иимэрхүү байдал ганса манай колхоздо тохёолдоһон бэшэ ааб даа.

Тариа ургуулха гээшэ тиимэ бэлэн хүдэлмэри бэшэ. Илангаяа ган гасуур болоһон һүүлэй эдэ жэлнүүдтэ бүришье бэрхэтэй байба. Тиимэһээ тариашанай ажалда жэжэ юумэн огто байха ёһогүй гэжэ һанагшаб. Жэшээлхэдэ, зарим мэргэжэлтэд, тариашад нэгэ гектарай хэды ороһо тариха нормо болон хэр зэргын гүнзэгыдэ ороһо булахые шухалада тоодоггүй. Энэ хадаа тон буруу ябадал гэжэ сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй. Сагай уларилай таарамжагүй байха бүри, бүхы юумэеэ хараада абажа, агротехникээ тон нариинаар баримталха хэрэгтэй бшуу. Бидэ гектарай 6-һаа 7 миллион хүрэтэр шэниисын ороһо, 3-3,5 миллион обёос таридагбди. Үрэһэ хүрэнгээ 7-8 сантиметр гүнзэгыдэ буланабди. Энэ манай харабтар хүрьһэтэй газарта яһала таарамжатай ха гэжэ тоолоноб.

Ингэжэл манай тариашад мүнөө ургасаяа хуряажа дүүргээд, ерэхэ жэлдэ ороһо тарианай баян ургасын түлөө бэлэдхэлэй хүдэлмэри улам үргэнөөр ябуулна. Тиихэдээ урда жэлнүүдэйнгээ үрэ дүнгүүдһээ тодорхой тобшолол хэнэбди.

С. УНИЧ,
Мухар-Шэбэрэй районой «Коммунизм» колхозой ахамад агроном.

БАЙГАЛ ЖУРНАЛ — манай айлшан

УНШАГШАДЫЕ УРМАШУУЛХААР...

[З]ОХЁОХЫ ажалтай хү[н]үүдтэ түрэл Коммунис[тическэ] [партиин] зүглөө айхабтар [и]нхарал хандуулагдана. [К]ПСС-эй ЦК-гай Гене[ральна] секретарь Леонид [Ильич] Брежнев иигэжэ хэлээ: «Манай зохёохы ажалтай [э]хигенциин залуу үетэ[н]... улам найдамтайгаар [ор]одог, зохёодог болоҗо [бай]дань баярланабди. Бо[дото] [ар]юун бэлиг гээшэ тон [ховор] дайралдадаг зүйл. [Лите]ратура гү, али искусст[во] [ар]юун бэлигтэ зохёол [бүхэн] национальна баялиг [болоно]».

[...] зохёолые олоной [дунда] нэбтэрүүлхэ, бэлиг[тэй] [зал]уу хүнүүдые эли[рүүлхэ], тэдэнэй зохёолнуу[дые] уншагшадта хүргэхэ та[лаар] Буряадай АССР-эй [уран] зохеолшодой үмэнэһөө [...] [ж]арадаа нэгэ удаа хэб[лэгдэдэг] «Байгал» журна[лай] редакциин хүдэлмэри[шэд] [...] яһала ехэ ажал [хэнэ]гдаг юм.

[Сов]ет Буряадай хүнүүдые [ко]ммунис ёһоор хүмүүжүүл[хэ] [...]рэгтэ уран зохёолшо[дой] [ор]уулжа байдаг, оруул[ха] [ёһотой] асуудалнууд Уран [зохёо]лшодой холбооной прав[лени], «Байгал» журна[лай] редколлегиин суглаа[нууд] дээрэ ходо зүбшэн хэл[элсэгдэ]дэг юм.

[Жэ]ша 1981 ондо «Бай[гал]» журналнай буряад [уран] зохёолшодой бүтээл[нүүдые] олоннитэ уншагша[дай] [д]унда нэбтэрүүлһээр.

[Хэд]эн жэлэй урда тээ, [жэшээ] [бо]лон хэлэбэл, 1978 он[д]о [м]анай журналай дэргэдэ [у]ншагта библиотекэ сүг[лар]гдажа, бүхы СССР [...] уран зохёолшодой [...] авторнуудай гар та[ми]гаар Байгал-Амарай түмэр замай барилгашадта барюулагдаа һэн.

1981 ондо уран зохёолшо Гарма-Доди Дамбаевай «Эсэгын дуран», Цырен-Дондок Хамаевай «Бэлшэр», Г. Дашабыловай «Гараса дээрэ», Дамдин Дамбиевай «Гонгор» гэһэн повестьнууд толилогдоһон байна.

Дамдин Дамбиевай «Гонгор» гэжэ повесть хадаа уншагшадай анхаралые илангаяа татаа ёһотой гэжэ һанагдана. Юуб гэхэдэ, энэ туужа тухай уншагшадай һанамжа-бэшэгүүд манай редакцида ерэһэн байна.

Дамдин Дамбиев энэ туужа соогоо Гонгор хүбүүнэй орёо, хүнгэн бэшэ хуби заяан тухай гоёонгүй, мушхажа хүрмэнгүй, даруу зохидоор, хүнэй сэдьхэлэй хүдэлмөөр бэшэжэ шадаа. 1981 ондо үнгэрэгдэһэн залуу уран зохёолшодой болон эхилэн бэшэгшэдэй XI конференци дээрэ энэ повесть үндэр сэгнэлтэдэ хүртөө бэлэй.

Ерэхэ 1982 ондо «Байгал» журналдамнай ямар зохёолнууд толилогдохоб гэжэ тобшохоноор хаража үзэе.

Уран зохёолшо Ардан Ангархаевай повестьнуудые, бэшэһэн зүжэгүүдыень уншагшад, харагшад яһала һайн мэдэхэ бээз. «Алтан бэһэлиг», «Хадын орьёл», «Аршаанда болоһон найр», «Арбан табанай һара» гэһэн зүжэгүүдынь Гүрэнэй Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын академическэ театрай сценэ дээрэ табигдаһан байна.

Мүнөө уран зохёолшо Ардан Ангархаев «Мүнхэ ногоон хасуури» гэһэн романаа бидэндэ дурадханхай.

Хасуурита гэжэ ехэ бэшэхэн һуурида романай үйлэнүүд манай үдэрнүүдтэ болоҗо үнгэрнэ. Зохёолой гол геройнууд—мүнөө үеын хүнүүд. Тэдэнэрэй хуби заяан юрын бэшэ. Ажабайдалда дайралдадаг орёо хүшэр бэрхэшээлнүүдые, хамтын ажалай хэрэгүүдые бидэнэр энэ зохёол соо эли тодоор харанабди.

1982 ондо манай «Байгал» журналай нэгэдэхи номерһоо энэ роман толилогдожо эхилхэ юм.

Мүн уран зохёолшо Цырен-Дондок Хамаев «Зүлгэ ногоон» гэһэн роман бидэндэ асаранхай.

Энэ нүхэрэй зохёолнуудые уншагшад яһала мэдэхэ ёһотой. Уран зохёолшо нилээд олон повесть бэшэһэн хэй. «Далижаһан дальбараанууд», «Үншэн хабһан», «Жалсаадай», «Үүрээр ерэһэн үер», «Ута намарай сэсэг» болон бусад туужануудынь олоной дунда мэдээжэ болонхой.

Мүнөө Ц-Д. Хамаевай бэшэжэ дүүргэһэн «Зүлгэ ногоон» гэһэн роман соо Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу ехэ дайнай һүүлээрхи байдал харуулагдана.

Тиихэдэ уран зохёолшод Б. Ябжанов, Ц-Ж. Жимбиев, Д. Эрдынеев, Ц. Галсанов болон бусад шэнэ зохёолнуудаа бидэндэ дурадхаад байна.

Аха дүү Монгол ороной уран зохёолшодой бүтээлнүүд журналда ходо толилогдодог. Монголой Арадай Республикын уран зохёолой үндэһэ һуури табигшадай нэгэн Дашдоржийн Насагдоржын түрэһөөр 75 жэлэй ойдо зорюулагдаһан һайндэр Монголдо энэ жэлдэ тэмдэглэхэ. Суута Д. Насагдоржын бэшэһэн «Улаан-Баатарһаа — Берлин хүрэтэр» гэһэн шүлэгөөр бэшэгдэһэн замай тэмдэглэл «Аха дүүнэрэй аялга» гэһэн гаршаг доро толилогдохонь. Энэ зохёолые поэт Чимит-Рэгзэн Намжилов оршуулаа.

Аха дүү арадуудай зохёолнууд манай журналда элбэгээр толилогдоно. Манай республикын Бэшүүр нютагһаа гараһан Виктор Ивановой «Хүшэр зам» гэһэн романиие толилоо һэмди. Мүн ородой, дэлхэйн классигуудай зохёолнуудые буряад хэлэн дээрэ оршуулжа толилхо болонобди.

КПСС-эй XXVI съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдээр зоригжоһон республикымнай хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд, таряашад, малшад, механизаторнууд Эхэ орондоо таряа, һү, мяха, ноохо, үндэгэ элбэгээр тушаахын түлөө тэмсэжэ байнхай. Ажалай баатарнууд тухай очерк, репортаж, зурагланнуудые мүн лэ толилхо байнабди.

Буряад поэдүүдэй шүлэг болон поэмэнүүд журналаймнай хуудаһануудта бодото һуурияа эзэлхэ.

КПСС-эй ЦК-гай гаргаһан «Зохёохы ажалтай залуушуултай хэгдэхэ хүдэлмэри тухай» гэһэн тогтоол бидэнние шангаар уялгана. Бэлигтэй залуу бэшэгшэдые элирүүлхэ, тэдэнние дэмжэхэ, зохёолнуудыень хэблэхэ талаар ехэшье ажал хэгдэнэ, саашадаашье хэгдэхэ. Тэдэнэй зохёолнууд «Шэнэ нэрэ» гэһэн гаршаг доро толилогдожо байха.

«Авнаци, самбуулин. XX зуун жэл», «Хараасгай», «Шог ёгто долгин», «Янза бүриин һонин» гэһэн гаршагууд доромнай һонирхолтой, һургаал үгэмөөр зохёолнууд, материалнууд гаража байха хараатай.

Хэнэйшье мэдэһээр, республикын мэдээжэ уран зохёолшодой, композиторнуудай, уран зураашадай бүтээлнүүд, тэдэнэй наһанай нэгэ он тухай материалнууд «Манай лита» гэһэн гаршаг доро толилогдодог гээшэ. Ерэхэ жэлдэ тиимэ материалнууд олон байха.

«Байгал» журналай редколлеги номерһоо номер бүхэндэ, жэлһээ жэл бүхэндэ буряад уран зохёолой шэнэ бүтээлнүүдые хэблэжэ, түрэл литературынгаа хүгжэлтэдэ хубитаяа оруулха гэжэ оролдоно, оролдохошье. Манай уншагшад хадаа эгээл хүндэтэй, эгээл сэсэн мэргэн шүүмжэлэгшэдмай гэжэ тоолохол ёһоороо тоолонобди. Тиимэһээ журналайнгаа таһаг, гаршаг бүхэнэй зохёолнуудые улам олон, удха түгэлдэр болгохын түлөө тэмсэхэ гээшэ манай нангин уялга болоно.

Мүнөө бүхы совет араднай урда урдынхиһаа, мүнөөдэр — үсэгэлдэрэйхиһөө, үглөөдэр мүнөөдэрэйхиһөө үлүү һайнаар ажаллаха гэжэ шиидээд, социалис мүрысөөнэй дэлисые улам үргэдхэжэ байна. Тиимэһээ бидэнэр, уран зохёолшод, мүн лэ өөһэдынгөө хубитые оруулха, бүгэдэ арадай алхамһаа гээгдэхэ ёһогүйбди.

Г. ДАШАБЫЛОВ,
«Байгал» журналай редакциин харюусалгата секретарь.

Доржи ЖИГМЫТОВ

ЖАРГАЛ

[...]рапай элшэһээ хүсэжэн болбосорһон,
[...]арай бодоһоо шэмэжэн дэлгэрһэн,
[...]анай тунгалагһаа ундалан һалбарһан
[...]бша ногоон, сэсэг жэмэсүүд

[...]рата Буряадыем хэшэглэн шэмэглэнэ,
[...]тнаг, голые угалзалан гоёоно,
[...] талаар, элдин голоор
[...] дуранай дуу зэдэлүүлнэ.

[Н]абша ногоогоор бүрхөөгдэһэн дайда,
[Сэ]сэг, жэмэсээр шэмэглэгдэһэн нютаг,
[...]ай дурые татахагүйб,
[...]най сэдьхэлые хүдэлгэхэгүйб?

[...]араар гэрэлтэһэн нютаг бүхэндэ,
[...]огоор долгилһон газар дээрэ
[...] бүхэн жаргалаа золгоно,
[...]бүүд бүхэн заяагаа угтана.

[...] гангаар хангалтаһан талада
[...]уyһа мал атарлан бэлшэнэ.
[...]бай тарлан эбхэрэн долгилно,
[...]галан ажал бурьялан бусална.

[...] торгон Буряад орондом
[...]д, басагад дураяа холбоно,
[...]ком, дуунай аблан соностоно,
[...]рим түрын үрээл дуулдана.

[...]шаан булаг хаорьялуулһан дайдада
[...]лан гургалдай элин жэргэнэ,
[...]галан сагай гэрэл туярна,
[...]сай жаргалай одон яларна.

[Н]абша ногоогоор долгилон байдаг
[...]рата дэлхэй яагааш жаргалтайб даа.
[...]шаан булаг дэбэрүүлэн байдаг
[...]лата газарнай яагааш хэшэгтэйб даа!

[Сэ]сэг жэмэсээр һалбаран байдаг
[...]ргэ нютаг яагааш сэнгэлиг бэ.
[...]лаг зүрхыем туяатуулан байдаг
[...]н ерээдүй яагааш гэрэлтэйб даа.

[...]дам үндэр огторгойдомнай
[...] наран мүнхэдөө гэрэлтэнэл!
[...]рлан һууһан Буряад орондомнай
[...]анай жаргал хододоо оршонол!

Н. Далбановай «Залуу наһан», «Угтамжа» гэһэн хоёр зураг эндэ барлагдаба.

Дагба РИНЧИНОВ

ҺАНААД ЖЭГТЭЙ БУСАА ҺЭМ

Лхасаран Линховоиндо зорюулһан дуун

Бомбейн мэрэй хүндэдэ
Могой байгаад сошоо һэм.
Буряад найрайм хүндэтэ
Төөлэй шэбшэн хоноо һэм.
Наран улас намжараар
Загаһа шараа, шанаа һэн.
Намай дадал амтаараа
Омоли һөөргэм татаа һэн.

Алим, банан, ананас
Африкада элбэгни һаань,
Удангүйгөөр алирһаа,
Үлир, мойһоо һанаа һэм.
Хаанаш холын аянда
Хүндынь һайнда һуугааш
һаа,
Сагаан эдеэн, буузаяа
Һанаад жэгтэй бусаа һэм.

СЕРГЕЙ МИХАЛКОВ

ДЭРЭ

Аа, пүрэ-пүмпэгэрхэн
Арюун сагаан дэрэхэм!
Хам шангаар тэбэреэд,
Хасараа табинаб
дээрэһээш...
Шамтай угаа эбтэйл һаа,
Шалижа ябахагүйб
гэлтэйл даа:
Зүүдэнэй кино харижал,
Зүгөөргүй хэбтэ жаргажал!
Экраншьегүйгөөр,
билетшьегүйгөөр
Кино харахаш
нилээдгүйгөөр...
Үсэгэлдэр ямархан киное
Үргэһэндөө хаража
хонообиб!
Гэртэхи хамаг түрэлөө
Гэртэнь орхёод өөрөө,
Космонавт болоод нээрээ
Космодромһоо дэгдээд
бэеэрээ,
Газартаа мэндые хүргөөд,
Гансаараа ниидээб
түргөөр.
Бүмбэрсэгөө хэды дахин
Бүһэлэн тойрооб—зохид.
Одоо гайхалынь гэлтэй —
Обогни «Терешков»
хэбэртэй.
Эрьен тойрон битнай
Элин-элин ниидээб.
Гансата тиигээд онгосом
Газартаа буушаба тонгос
гээд...
Оронһоо тиимэ холохон гү!
Оройдоо хоёр алхамхан—
Саб сагаан дэрэхэнээ
Шанга гэгшээр
тэбэринхэйб...
Аа, пүрэ-пүмпэгэрхэн
Арюухан сагаан дэрэхэм!

Ц. ДОНДОГОЙ
оршуулба.

ХАРААСГАЙ

[Б]УХА УЛААН ШЭНЭҺЭНЭЙ ДЭРГЭДЭ

[...] зон иимэ модые бу[ха улаан] шэнэһэн гэжэ хэл[эдэг]. [...]Нээрээ, харыт, энэ ехэ [...] гурбан хүнэй тэбэри[хэ] [...]ршэгүй бүдүүн бүгжа[гар] [...]шэрүүн зүзаан холтоһо[той] [...]рбагар ехэ һалаануудтай [...]ройгоороо хүхарһаншье [...]шүү тээшээ һалаата[й] [...]лбагар ехэ мушэртэй. [...]шэһэн нюдэтэй һаа, [...] олон хүниие хараһан [...] байгааб. Энэ дэлхэйн [...] болоһон, наһаа наһал[жа] [шэ]нэһэн модон ямар [...] үзөөгүйб даа. Ама хэ[лэ] [...]һаа, айхабтар һонин [...] зүн бүхэндэ заатагүй [...] үгэхэ һэн хаш. Эгээ [...] дайнай байдал ту[хай] [...] домоглоходоо болохо [...] Энэ шэнэһэнэй далба[а] [...] һүүдэртэ хэды олон [...] ураа гээшэб, хэды оло[н] [...] холтоһыень түнхсэб. [...] оройдонь, үдхэн һа[...] [...]шэртэнь жэл бури хэды олон жэжэхэн шубууд үндэгэлжэ, ажамидаралай баяр дэлхэйдэ асараа гээшэб. Хүгшэрөөд, мүудаад гандана аа гү гэхэдэш, хабар бүри шэлбүүһээ дэлгээд лэ, хэдэн зуун жэл соо ургажал һууха юм.

Дайнай үедэ багашуул бидэнэр энэ буха улаан шэнэһэнэй дэргэдэ уулзажа амарха, һанаһан байһанаа хөөрэлдэхэ дуратай агша һэмди. Тиихэдээ үбгэд, хүгшэдһөө дуулаһан онтохо, таабаринуудые, оньһон үгэнүүдые хэлсэдэг бэлэйбди. Энэ буха улаан шэнэһэнэй хажуугаар Сэхир горхон урдагша һэн. Загаһа, жараахай элбэгтэй энэ горхондо шунгаад, энэл буха улаан шэнэһэнэй дэргэдэ зөөлэн зүлгэ ногоон дээрэ хэбтэхэдээ, одоол таабаринуудые хэлсэжэ мэдэхэш даа. Мүнөөш зарим тэдыень һананаб. Шагнагты:

НЭГЭДЭХИ ТААБАРИ

Уншажа һууна —
Унзад юм гү,
Ууртай байна —
Ноён юм гү,
Бүдүүн байна —
Лама юм гү,
Бүмбэнүүртэй байна —
Аршаантай юм гү?

ХОЕРДОХИ ТААБАРИ

Түрын дүрбэн түшэмэл
Түхэреэн гурбан жаса,
Жасын найман занги,
Захирагша хоёр бошхо.

ГУРБАДАХИ ТААБАРИ

Болор хадын оройдо
Бугын шоохой булаа хүм.
Бодожо тэрэнниием таагаа
һааш,
Буурал мориһоо буужа
үгэхэб,
Булган дахаяа тайлажа
үгэхэб.

ДҮРБЭДЭХИ ТААБАРИ

Шал, шал шалаангууд,
Шаларшагүй милаангууд,
Хоёр хүнэг дэрээнгүүд
Хуушан һэсы бэһэлүүртэй,
Шантайд гэһэн гозуули,
Шабараар хэһэн танхуули.

Эдэ таабаринуудые мэдээгүй хүн мэнэ һохор, таагаагүй хүн тад һохор. Таабариин эзэд Тад Харагшан, танда худалдахам: өөхэгүй мяхаар, үнжэгэгүй сайгаар, мухар хутагаар, модон мунсаар, үнсэгүй һүхөөр, үзүүргүй шүбгөөр, һүбэгүй зүүгээр, һүүлэй хялдаһаар, гажаһан хайшаар, галгүй гуламтаар, гадаһанай эшээр, гашалһан һүөөр, ёроргүй тогоогоор, ооһоргүй хүнэгөөр.

Эдэ таабаринуудые иимэ юумэнүүдээр андалдахамнай гү? Андалдаха дуратай һаа, өөрынгөө таабариие хэлэгты, би тон дуратайгаар тайлбариинь хэлэжэ үгэхэб, үхибүүд!

Вл. ЛУБСАНОВ.

Цокто НОМТОЕВ

АРЮУН БУЛАГ

РАССКАЗ

Айдар жаахан наһандам
Алдуу эндүүһээ зайлуулан,
Ажалда, байгаалида
дурлуулһан
Арадайм заншал арюухан.

1.

ШЭНЭҺЭН модото ой, хуһан, уляаһан модод шэлбүүһэ, набша намаагаа хүсэжэ, номин ногоон үнгөөр хөөмэйлэн жэгдэржэ, хабарай һайхан саг ерэбэ. Энэ үедэ посхоод хаагдажа, мал ажалтай нүүдэл һуудалтай буряад зоной үбэлжөөнһөө зуһаланда буулган болохол даа. Үхибүүдһээ байтагай, малшье хүдөө тала гараха дуратай болонхой байдаг бшуу. Манай зуһалан үргэн Хүсөөтын адагта һэн. Уужам талын һэбшээе угтаһан гоё газар бэлэй. Моридоо эдеэлүүлдэг, тугалаа хаадаг тээлнигһээмнай сааша хүһан, шэнэһэн модотой тужын заха эхилхэ. Зарим газартаа үндэр ганга эрьетэй хуурай горхон тээлниг соогуурнай хотирон үнгэрхэ. Энэ горхоной баруун эрьедэ байса шэнги түхэлтэй орьёгор шулуун добуухан. Тэрэнэй бооридо яар ябта шулуун байха. Эндэһээ булагай гарадаггүйшье һаань, Булаг гэжэ алдаршанхай юм.

Зуһаландаа зөөжэ ерэбэбди. Бороо хура ороогүй, газар ганданги, ногооншье муу урганхай. Ойро шадар туналай ууха уһан үгы аад, бүришье гайтай байдаг һэн. Үдэрэй халуунда тээлнигэй зээд—гурбан айл бүхы бүлөөрөө гаража, уһа асаржа эдидэг аяар баруун горхондоо туталнуудаа туужа абаашаха баатай болохо. Тээлнигһээ гараһан туталнууд һүүлээ үргэжэ, ташуур хээд, талын дундуур таран гүйлдэхөө һанаха. Эдэ туталнуудые туужа уһалхе гээшэ тиимэ бэлэн хэрэг бэшэ байха. Бороогой ороо һаа, хуурай горхон соогуурнай малай ууха уһан тогтохо байгаа, тэзд бороо хура ороногүй. Хойно хойноһоо халуун үдэрнүүд үргэлжэлнэ. Бүрхэжэ, аадарай үүлэнэй гарахадашье, манай дээрэ нойто ороногүй, сагаан аадар тойроод үнгэршэнэ. Бидэнэй—багашуулай дуулахада, ехэшүүл ганданги газарай хатажа, мал адууһанай таргалсагүй байһан тухай ехэ сүхэрэнгеэр хөөрэлдэнэ, хүн бүхэн үглөөгүүр бодоһоор, тэнгэриие шарайшална.

2.

НЭГЭ үглөөгүүр һанагдаагүй ехэ баяр болошобо. Дошын шанха урдахи хобдол налуу газарта булаг тэһэржэ, шүдэ хаха тагшама хүйтэн хара уһаяа орьёлуулан шэдэлжэ, сэбэр уһаниинь хуурай хүрьһэндэ нэбтэрэн шэнгэжэ, газараа уруудан урдажа захалба. Ехэ, багагүй булта булаг дээрэ сугларшабабди, хүн бүхэн баяртай дажаганалдана:

—Амидаралта арюун булаг гарабал даа, хөөрхы.

—Дүтэ ошожо, газарыень бү гэшхэгты.

—Муухай амһартаар эхинһээнь удхажа бү бузарлагты.

—Үхибүүд, гар хүлөөрөө бү худхагты. Тугал буруу оймуужан, юрэдөө.

—Дары хорёолхо байгаа. Хобоо хэхэ. Бидэнэй золдо манай тээлниг соо мүндэлөө гээшэ,—гэхэ мэтын хүхюун хөөрэлдөөнэй һүүлдэ тэрэ үдэртөө энэ булагаа дүрбэн хана хорёогоор хорёолжорхибод. Ута модон хобоо таарулан табижа, сэбэр уһыень шожогоносо газаашань урдахуулба. Үглөөдэрынь Очир хүршэмнай ута тэбшэ түнхижэ хээд, хобоогой үзүүртэ хүндэлэн табиба. Тэбшээр дүүрэн уһан сугларжа, тугал буруу, морид дуратай сагтаа зоргоороо хүйтэн уһа садатараа уудаг болобо.

Булагнай үдэр ерэхэ бури гоё һайхан түхэлтэй болоно. Сайгаа бусалгадаг ехэ тогоон соо орооһоной харьялан бусалжа байһан шэнгеэр уһан бурьялан гарана. Газар дороһоо уһаар хаягдаһан улаан, хүхэ үнгэтэй жэжэхэн элһэн шулуун газарыень хушанхай. Тэрэ элһэн соо элдэб мүшэхэнүүд ялалзана. Энэ һайхан уһаяа үдэшэжэ гаралсаһан үнгэ бүриин жэжэхэн шулуун дүрбэн тээһээнь харахада, дүрбэн ондоо үнгөөр ялалзаха юм. Булагай хорёо соо үсхэн ногоон ургажа, табан үнгын сэсэг һалбарба. Тэбшэһээ халижа, газараа уруудан нэбтэржэ дэбтээһэн газарта хүхэ ногоон ургажа, тээлниг соохи жэжэ мал тэрэнниие шэмхэлдэг болобо.

Нэгэ нарата һайхан үдэр булагайнгаа доро бидэнэй наадажа байтар, ута шэнгэн сагаан һахалтай, набтархан бэетэй Жана үбгэжөөл тулгуураа туланхай һалиран ерэбэ. Манда элдэб гоё үльгэр хөөрэдэг хадань, энэ үбгэндэ ехэ дуратай бэлэйбди. Жана баабай залуу шириг ябахадаа, ехэ бэрхэ ажалша, холо ойрын нютагуудаар һайса ябаһан, элдэб һонин хүнүүдые, һайн моридые мэдэдэг, тэдээн тухайгаа хөөрэхэ дуратай һэн. Халуун үбшэндэ дайрагдажа, үхи хүүгэдээ алдаад, ганса бэе үлэжэ, үйдажа зобоһониинь ушаргүй үйдхарай далай шэнги юм бээз. Үндэр наһанда дарагдажа үбгэрхын түйлда хүрэхэдэнь, һайхан сэдьхэлтэй Цыден-Дамбын баабай тэрэнние гэртээ асаржа, өөрынгөө түрэһэн эсэгэ шэнгеэр хайрлажа, үргэжэ байдаг байгаа. Энэ хайрата үбгэнэй наһанай намтарые бидэ һайн мэдэхэ хадаа бидэшье хайрладаг, туһалха, баярлуулха гэжэ оролдодог байгаабди.

Мүнөө тэрэ үбгэнэй булагта зорюута ерэхэдэ, бидэ урмашан баярлан угтабабди. Жана үбгэн хорёо түшэжэ, булагай бурьялхые шэртэн хаража гэмараад, хобоодо ошожо, жаахан болошоһон мужанхай хургатай гараараа гурба дахин уһа удхажа уугаад, мүн уһа тархидаа, хүзүүндээ түрхеэд:

— Аршаан лэ гээшэл даа. Энэ һайхан уһаар сай шанажа уудаг болоһоор, гэдэһэм дүүрэхээ болижо амараав. Таанар булагаа ариг сэбэр байлгадаг бэрхэ үхибүүд байнат,—гээд, үбэрһөө харлашаһан хирэтэй бүд гаргажа, тэрээнээ задалаад, шагайн тухай моро монсогорхон, сагаан һудалтай хүхэ шулуу гаргажа:

— Энэ Байгал далайн шулуун гээшэ. Залуудаа баянай загаһашан бололсожо, Байгал далай ошоһон хүм. Тэндэһээ бусахадаа, нютагайнгаа уһан голдо шэмэг болгожо табихаяа, хэдэн шулуу далайн эрьеһээ асараа бэлэйб. Тэрээнһээм нэгэл шулуун үлөөд ябаһан юм. Табиха булагни энэл гараба ха,— гээд, тэрэ шулуугаа һарбайжа:

— Хорёо соонь ороод, булагай бурьялжа байһан газарһаа холохон, доодо захадань, элһэн соохоно булажархи. Энэ булагнай Байгал далай шэнги барагдашагүй баян уһатай байг. Нютагыемнай хэшэгтэй, баян болгог! — гэбэ.

Булагһаа холохон, хуурай газарта үбгэжөөл бэеэ дүмэн дабшалжа һууба. Бидэ тойрожо һуубабди. Жана баабай амяа даруулжа һууд гэзд, бидэнние нэгэ нэгээр ажаглан хаража:

— Шулуун тухай ондоо үхибүүдтэ бү хэлэгты. Энэ танай нюуса болог. Зар тунхаг болгоо һаатнай, һургаалгүй заримашуул ерээд, булагыетнай онгилжо, малтажа бузарааха бшуу даа,— гээд, саагуур холуур хараашалан, үзүүрһээ шарлажа захалһан сагаан һахалаа эльбэжэ:

— Минии залууда, тэрэ Булаг гэжэ нэрэтэй дошохон шэргэжэ таһалдадаггүй, һайхан уһатай булаг бурьялжа, эндэхи хотониие хүнтэй, малтайень ундалуулжа байһан юм гээшэ. Эндэхи Дагбатан гэжэ айлай тоомгүй хүбүүн булагай хүйтэн уһа худхажа наадаад, һалхи абажа, шүрбэһэ һудаһаниинь татажа үбдөөд, наһа барашаһан юм гэлсэгшэ һэн. Ганса хүбүүгээ алдажа, газар мүргэһэн Дагбатаншье наһа бараа һэн бэзэ. Тиигэжэ тэрэ айлай үг таһарһан юм даа. Үншэрхэ гээшэ бэрхэ. Хүнэй наһа барахада, хүбүүтэй һэн гү, шоны мал эдихэдэ, һэетэй ха гү, гэжэ һурадаг саг байгаа һэн бэзэ. Тэрэ худхуулһан булагшье шэргэжэ хаташоо һэн. Таанар булагай хүйтэн уһа ехээр бү уугты, бү оймогты!

3.

ТЭЭЛНИГ соохимнай хүдөө бэлшээри шэнгеэр гандажа, булагай уһанай ябаагүй газар хатажа шарлаба. Малда гайтай боложо байтар, Бэрхын намарһаа уруудан баглайһан үүлэн бүхы тэнгэриие бүрхөөжэ, гарагай долооной үдэшэ, нам һууҗа, даамгайгаар бороо орошоо һэн. Энэ бороо таһалдажа байжа, долоон хоногто үргэлжэлбэ. Газаршье норохысо норобо, дэбтэхысэ дэбтэбэ. Таһалдаһан горхон үерлэбэ. Хамаг юумэнэй үнгэ шарай хубилан һэргэбэ. Огторгой сэлмэжэ, хэдэн үдэрэй шанга наранда хүхэ ногоон долгилжо, тала дайдын үнгэ ногоорон, һайханаар харагдадаг болобо. Ногоон үдэрөөр бэшэ, харин минутаар ургажа, газарта хаяһан ургые хушаад хонодог саг ерэбэ гэлдэжэ байжа хүхюу хүнүүд хөөрэлдэнэ.

Эгээл энэ үедэ Октябриин революциин ашаар тусгаар гүрэн — Буряадай автономито республикын тогтоһоор нэгэ жэл болоһоной найрай болзор гаража, нютаг бүхэндэ хурдан моридые заһаан, һорёон, бүхэ барилдаан боложо захалба. Манай хүршэ Цыден-Дамбын баабай хула морёо урилдаанда заһаба. Нарин ута бэетэй, хурса шэхэтэй, һарнагар хамартай, тэмээн һамбайтай, хонин уусатай — шэнжэ түхэлөөрөө айхабтар гоё морин һэн. Энэ мори унахые намайе олобо гээшэ. Хэдэн үдэшэ үндэр добын үргэн талада мори һорилгондо ошообди.

Би Жана үбгэндөө ошожо, гүйгөөшые яажа унаха тухай һайса заалгабаб. Һорёо ошожо харaһан Жана үбгэн:

— Энэ хулашни урагшаа үлыгөөд, хойто хүлөөрөө тэртэдэн, шоно харайдалаар, газар абасатайгаар һунажа гүйдэг — гайтай морин байна. Ши морёо хүлөөрөө нэшэнгүй, хүл гараа арбагануулангүй, урагшаа бүхыгөөд һуугаарай. Ехээр сохихо хэрэггүй. Шадалаараа гүйхэеэ мориншни өөрөө мэдэхэл байха. Амыень һайнаар залажа, сэхэл гүйлгэхэ хэрэгтэй. Тиигэхын тула урагшаа холо хараха юм. Хажуу тээшээ бэшэ моридые хараха юумэ үгы. Энэш шэнжэ һайтайл морин байна. һайн морид Шэбэр, Юугтэһээ ерэхэл байха. Жамбал гэжэ мори заһахадаа айхабтар бэрхэ хүн Шэбэртэ бии юм. Хэдыш морид урилдаг, нэгэл шантай ха юм даа.

4.

УЛААН-ХАДЫНГАА бооридо нютагай зон нютагаараа, голой зон голоороо бага, ехэгүй сугларба.

Найрай болохо газарта улаан туг налбана. Хүрин бүдөөр хушаатай стол байна. Хүнүүд уншажа шадаха, үгышье һаа, найрта асаргадаһан «Буряад-Монголой үнэн» газетые барьяад ябана. Элдэб зүһэтэй эмээл морид ойн захаар ба хорёоһоо уяатай харагдана. Найрта урилдаха моридые иишэ тиишэнь хүтэлжэ, шалааень гарганабди. Найрай суглаан дүүрэжэ, бүхэ барилдаан болобо. Мори урилдаан ойртожо, гол голһоо ерэһэн, һүүл һамбайгаа боолгоһон арба гаран моридые табиха газар тээшэнь абаашабад. Зарим гүйгөөшэд тээгэлжэ хүндэлдэнэ. Унажа ябаһан минии хула бэеэ хүнгэдхэн, тархяа дээгүүр үргөөд, шэхэеэ һүрмылгэн, соморхоноор гэшхэлнэ.

Мунхантын гүбээ хүрэхэдөө, мориднай урагшаа газар хороохоо болижо, гэдэргээ эрьелдэн гүйлдэхөөл бэлдэшэбэ даа. Моридыемнай хүтэлжэ ябагшад зэргэлүүлэн һагад тараажа эхилбэ. Моридшье гүйлдэхэ газарайнгаа эхиндэ хүндэлдэжэ захалба. Хэншьеб зохид үе олоҗо, шангаар хуугайлжархиба. Моридшье хойто хүл дээрээ эрьелдээд, гүйлдэшэбэ.

Минии хула дундуур лэ ябана хэбэртэй. Удангүй морид һубарилдажа эхилбэ. Моримни урдаа ябаһан гурбан моридые ахижа, урдань оробо. Теэд үшөө урдамни холошог гүйжэ ябаһан нэгэ морин бүтүү тооһон соо харагдана. Моримни шэхээ хуумайлгаад, бэеэ һунаан, хойноһоонь харайжа мэдэбэ. Уданшьегүй хүсэжэ, тэрээнтэй зэргэлбэ. Моридоймнай тархи урда хойно оролсожо ябатараа, хуламни тархяараа түрүүлэн ябадаг болоҗо, хоншоороо бүри ехээр урагшань үлыжэ, холо-холо харайһаар, хүрэхэ газартаа хүрэбэ даа.

— Хүсөөтын хула гараа! Бара, бара!

— Хүсөөтын хула һагалдаргаараа гараа!

— Хула нэгэдэхи һуури эзэлээ, сэбэр гараа!

Моримни зон соо ороходоо, айхабтар гоёор тархяа дээгүүр үргэн, һүүлээ үргөөд һайбарлашаба. Урилдаанда ошохын урда тээ айхабтараар тээгэлһэн гүйгөөшэнүүд тооһон, хүлһэн болошонхой юумэ тархяа һанжуулан, хүндөөр амилан, һориһон, заһаһан хүнүүдтээ хүтэлүүлэн, зоной араар галгинад.

Шэбэр нютагай хирбээ хара һахалтай, сайбалзаһан жэжэ сагаан шүдэтэй, үндэр бэетэй Жамбал гэжэ хүн сэхэ намда ерэжэ, мориноймамые ангайлган, шүдыень шэнжэлэн хараад:

— Аймагайнгаа найрта энэл мориие заһахал даа. Хөөрхынгөө нэрые хамгаалха хүлэг тодорбо гээшэ,— гэбэ.

Хүхэ шэршүү тэрлигтэй, утаһан бүһэһөө мүнгэн хутага һанжуулһан, малагар халзан духатай, дүүрэн сагаан шарайтай залуу хүбүүн гоё эмээлтэй номгон зээрдэ моридо лаб байса мордожо, урилдаанда шалгаржа ерэһэн хулые хажуудаа хүтэлөөд, соло дуудалганда гаргаба. Хурдан хула магтуулһанаа мэдэһэн юумэдэл, нахилзан, хотолзон гэшхэлнэ.

Найр дүүрэбэ. Таралганай урдахана моринойм эзэн Очир намайе дуудажа, хажуудаа ерүүлээд:

— Ши хула морёо унаад, гэртээ хари даа. Ехээр бү гүйлгөөрэй. Гэдэһээ үлдөө габза, ошоһоор тээлниг соо һула табижархёорой, зуурандаа бү уһалаарай,— гэбэ.

Хурдан хулые унаад, зоной дунда ябахада, гоё бэлэй. Моримни гүйхөөшье һанангүй, хазаар даран хатаршоо һэн. Газар хороосотой гээшэнь аргагүй. Оодоргожо ябагшадай урда орон шуумайжа, удангүй гэртээ хүрэжэ ерээб. Үлэн морёо хайрлажа, эдеэлүүлхэеэ яараа һэн бээзб. Ерэхыемни хараад, гэрэй хорёогой үүдэ абаад, угтажа байһан Жана үбгэн:

— Энэ мориншни гараа гэжэ дуулаад байнаб. Шандааһа шангатайл морин байба гээшэ. Арюун булагай сэбэр уһан, ая гангатай түрүүшын хүхэ ногоон шадал дээрэнь шэнээ оруулаа бээз,— гэбэ.

Моринойнгоо эмээл абажа, һүүл һамбайень задалан тайлажа, бүршалааень һамнан заһаад, тээлниг соо оруулжа табибаб. Хула морин зөөлэхэн хохир дээрэ удаан хүльбэрөөд, урда хүлөөрөө тулгалан бодожо, бэеэ хэды-хэды һэжэржэрхёод, арюун булагтаа хатаран ошожо уһалшоо һэн. «Яагаа бэрхэ тэрэ шабартай, бүлеэн муухай шалбаагай уһанһаа уһалжархёогүй гээшэбиб. Зуурандаа бү уһалаарай гэжэ хэлэһэниинь һайн»,— гэжэ һанабаб. Морин уһалжа садахадаа, иишэ тиишээ хараашалан зогсобо. Тиигээд хойто ойн захада эдеэлжэ байһан эжэл моридтоо гүйдэлөөрөө ошожо ниилээ һэн.

Арюун булагые хамгаалха гэһэн һайхан хүсэл дээрэмни моориндо дурлаха, мориие ашаглаха шэнэ мэдэрэл нэмээ бэлэй.

Соёлой һонин

ҮНДЭР ШАГНАЛ БАРЮУЛАГДАБА

Ленинэй орденто оперо болон баледэй академическэ театр соо искусствын хүдэлмэрилэгшэдэй суглаан уржадэр болобо. Эндэ КПСС-эй обкомой секретарь А. А. Бадиев баярай оршон байдалда амаршалгын үгэнүүдые хэлэжэ, Ажалай Улаан Тугай ордениие СССР-эй арадай артистка, РСФСР-эй Гүрэнэй шангай лауреат Л. П. Сахьяновада барюулба. Гүрэнэй ехэ шагналда хүртэһэн манай республикын мэдээжэ балерина баяр баясхаланиие хүргэн, үгэ хэлэжэ, саашадаа бүхы хүсэ шадалаа эршэдүүлэн ажаллаха байһан тухайгаа мэдүүлээ.

СССР-эй арадай артистын үндэр нэрэ зэргые олгоһон СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй грамота бэлигтэ дуушан К. И. Базарсадаевта баяр ёһолой хүгжэм доро барюулагдаба. Үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэһэндөө баяртай байһанаа мэдүүлэн, саашадаа олонациональна искусствын хүгжэлтэдэ өөрынгөө хубитые оруулхаар оролдохоб гэжэ суглаарагшадые найдуулһан байна. Тус театрай бэрхэ дуушан Л. П. Левченкэдэ РСФСР-эй арадай артистка гэһэн нэрэ зэргэ олгогдоо. Буряадай АССР-эй габьяата артист гэһэн нэрэ зэргэ олгоһон тухай Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй грамотанууд театрай залуу артистнуудта барюулагдаһан байна. Тэдэнэй дунда залуу уран бэлигтэн — баледэй артистнууд Т. Муруева, Т. Дудеева, дуушад Г. Багадаев, Б. Петюк, Л. Шагдыров гэгшэдые нэрлэмээр. Энэ театрай залуу дирижёр В. Г. Галсанов Буряадай АССР-эй искусствын габьяата ажал ябуулагшын нэрэ зэргэтэй болоо. Мүн энэ театрай дуушан В. Я. Буруев Буряадай АССР-эй Республиканска шангай лауреат болоо гэжэ эндэ соносхогдоо.

Комсомольск-на-Амуре, Хабаровск, Благовещенск хотонуудай хүн зониие гастрольнуудай үедэ һайнаар хангаһанайнгаа түлөө КПСС-эй Буряадай обкомой Хүндэлэлэй грамотаар тус театрай коллектив шагнагдаба.

Баярай суглаанай түгэсхэлдэ энэ театрай директор, РСФСР-эй искусствын габьяата ажал ябуулагша Д. Ш. Яхунаев үгэ хэлэжэ, гүрэнэй үндэр шагналда, нэрэ зэргэнүүдтэ хүртэһэн артистнуудай зүрхөө баяр баясхалан хүргэбэд.

Б. ДОРЖИЕВА.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1. Л. П. Сахьянова, 2. Л. П. Левченко, В. И. Галсанов, Б. Н. Петюк.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ГАСТРОЛЬҺОО БУСАБА

Буряадай республикын кукольна театр Ага нютагаар айлшалжа ябаһанаа һаяхан ерээ. Автономито округой Дульдаргын, Агын, Могойтын районуудаар һара тухай ябаһан байнад. Театрайхид В. Романовай «Мүнхын аршаан» гэжэ зүжэгые үхибүүдтэ харуулжа, ехэ хүнүүдтэ концертнэ программа дурадхаа. Зүжэгэй гараха үдэшэ бүхэндэ бага нүүл зал дүүрэн сугларжа, куклануудай наада зугаае һонирхон харадаг байгаа.

Түрэл буряад хэлэн дээрээ гарадаг зүжэгые хүүгэд гоёшоон хаража, ехээр баярлаһан байна. С. Батуева, Д. Дандарова, Ж. Жербаев болон бусадшье артистнууд бэлиг шадабариа гарган, һайн наадаараа үхибүүдые жаргуулаа.

Театрай артистнууд Кировэй нэрэмжэтэ колхоздо Социалис Ажалай Герой Бальжинима Мажиевич Мажиевтай уулзажа, «Ажал искусство хоёрой холбоон» гэһэн һонирхолтой үдэшэ үнгэргөө.

Ц. СУЛЬТИМОВА.

„БАЙГАЛАЙ АЯЛГАНУУД“

Нигэжэ нэрлэгдэһэн хүгжэмэй фестиваль энэ һарын 29-һөө ноябрийн 2 болотор Улаан-Үдэ хотодомнай үнгэргэгдэхэ юм. Тус фестивалиие нээхэ баяр ёһололой үдэр симфоническа болон буряад арадай инструментнүүдэй оркестрнууд эдэбхитэйгээр хабаадалсахаар хараалагданхай.

Буряадаймнай мэдээжэ композиторнууд, дуушад болон бусад артистнууд фестивальда хабаадажа, һонирхолтой концертнүүдые, уулзалгануудые үнгэргэхэ түсэбтэй. Ж. Батуевай, Ю. Ирдынеевэй, В. Усовичой зохёохы зэмтай, тэдэнэй бэшэһэн шэнэ зохёолнуудтай энэ фестиваль харагшадаа танилсуулха юм. СССР-эй арадай артист К. Базарсадаев, РСФСР-эй габьяата артистка Л. Левченко, Буряадай АССР-эй габьяата артист Л. Шоболов гэгшэд харагшадтаяа уулзаха гэжэ бэлдэжэ байна. Буряад арадай инструментнүүдэй оркестртэй хамта РСФСР-эй габьяата, Буряадай АССР-эй арадай артистка К. Шулунова, республикымнай арадай артист Г. Эрдынеев, Буряадай АССР-эй габьяата артистка Н. Будаева гэгшэд фестивальда хабаадаха юм.

Республикымнай харагшад искусствын ажал ябуулагшадтай, айлшадтай танилсаха. Яхадай АССР-эй дуу, хатарай «Северное сияние» гэжэ ансамблиин артистнууд фестивальда ерэхээр хүлеэгдэнэ. Красноярскын искусствын институдай түлөөлэгшэд В. Аверин (балалайка), Е. Юрист (баян), В. Шварев (фортепиано), Москвагай дуушан А. Тимофеев (тенор) энэ фестивальда хабаадаха юм.

Концертнэ залнуудта, соёлой байшангуудта, заводуудай цехүүдтэ фестивальда хабаадагшад концертнүүдые, уулзалгануудые үнгэргэхэ байна.

Г. КУЛАГИНА,
Буряадай гүрэнэй филармониин администратор.

НАМАРАЙ ХАРАЛГА

Харгын-транспортна усалые һэргылхын зорилгоор ба автотранспортые үбэлэй үедэ ашаглахын тула намарай түсхай харалга-шалгалта үнгэргэхэ тухай захиралта Республикын Министрнүүдэй Совет баталан абаба.

Захиралтын ёһоор байгша оной ноябрийн нэгэнһээ гушан болотор республика дотор үнгэргэгдэхэ энэ харалгада Буряадай АССР-эй транспортна Эрхүү — Улаан-Үдэ гэһэн харгын, «Бурятавтодор» управленинүүд, республикын Хүдөө ажахын министерство, хүдөө ажахые үйлэдбэриин-техническэ талаар хангадаг Буряадай АССР-эй гүрэнэй комитет болон арадай депутадуудай районуудай, городской Соведүүдэй гүйсэдкомуул хабаадахаар уялгалагдаба.

Харгы дээрэ усалта ушарал һэргылхээр соносхогдоһон һарын туршада республикын предприятинуудта, колхоз, совхозуудта түсхай комисси байгуулагдаха юм. Эдэнэр жолоошодой дунда ойлгуулламжын, һэргылэлжын хүдэлмэри ябуулха, үбэлэй үедэ машина техникын хэр зэргээр бэлдэгдэһэниинь шалгажа үзэхэ болоно.

Мүн энэ һарын туршада республикын Дотоодын хэрэгүүдэй министерствын ГАИ-гай хүдэлмэрилэгшэд нийтын түлөөлэгшэдтэй суг харгы дээрэ гэнэ усал һэргылхэ, сарахаар түсгаар шалгалта-рейд хирэ-хирэ болоод лэ үнгэргэжэ байхаар уялгалагдаба. Шалгал-

ТҮРҮҮШҮҮЛ ЭЛИРБЭ

Районой һургуулинуудай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөнэй дүнгүүдээр Хяагтада һаяхан суглаан үнгэрбэ. Худэриин һургуули (директорынь Б. Б. Жамцаев, партийна организациин секретарь У. Д. Рампилов, месткомой түрүүлэгшэ Е. П. Бондаренко) дунда һургуулинууд соо түрүү һуури эзэлжэ, КПСС-эй райкомой ба арадай депутадуудай райсоведэй гүйсэдкомой дамжуулгын Улаан туга, үнэтэ бэлэгтэ хүртэһэн байна. Харин Хяагтын-Адагай һургуули 2-дохи һууриda, Сүхэ Баатарай нэрэмжэтэ Хяагтын интернат һургуули 3-дахи һуури эзэлээ юм.

Найман классуудтай һургуулинуудай дунда Хяагтын найман жэлэй һургуули (директорынь Е. С. Матвеева, партийна организациин секретарь Г. И. Чернышева, месткомой түрүүлэгшэ Н. Н. Москвитина) түрүү һуури эзэлһэн байна. 2-дохи, 3-дахи һууринуудые эзэлһэн Үлзытын ба Үбэр-Хэрээтын найман жэлэй һургуулинуудта Хүндэлэлэй грамотанууд, үнэтэ бэлэгүүд барюулагдаа.

Районой түрүү бүлэг багшанарта, хүмүүжүүлэгшэдтэ КПСС-эй райкомой ба арадай депутадуудай райсоведэй гүйсэдкомой, гэгээрэлэй таһагай, профсоюзай райкомой Хүндэлэлэй грамотанууд барюулагдаһан байна.

Суглаанай түгэсхэлдэ районой түбэй соёлой байшангай хүдэлмэрилэгшэд концерт харуулаа.

А. БАНЗАРАКЦАЕВ.

Спорт

ХҮНГЭН АТЛЕТИКЭ

ЖЭЛЭЙ ДҮНГҮҮДЫЕ СОГСОЛХОДО...

Хүнгэн атлетикын олон зүйлөөр ехэ мүрысөөн һаяхан Фрунзе хотын «Спартак» бүлгэмэй стадион дээрэ болобо. Энэ мүрысөөн Москвагай XXII Олимпиин наадануудай хойто жэлэй үрэ дүнгүүдые согсолоо гэхэдэ, алдуу болохогүй.

Ростов-на-Дону, Московско областиин Клин, Ставрополь, Алма-Ата, Кемерово, Караганда, Усть-Каменогорск, Новокузнецк, Улаан-Үдэ болон Фрунзе хотонуудай хүнгэн атлетикын олон зүйлые эрхилдэг зүүгаад спортсмен «Алга» бүлгэмэй Түбэй соведэй шанда хүртэхын түлөө бүхэсоюзна XII заншалта мүрысөөндэ хабаадаба.

«Трудовые резервы» бүлгэмэй олимпийскэ бэлэдхэлэй түбэй хүнгэн атледүүд Улаан-Үдэ хотые түлөөлхэдөө, хоёр үдэрэй туршада болоһон шанга тэмсэлэй дүнгүүдээр гурбадахи һуури эзэлбэ.

Манай командаһаа 18-тай атлет Виктор Вихров арбан зүйлөөр мүрысэгшэдэй дундаһаа онсо шалгарба. Түрүүшын үдэр тэрэ үндэрые харайхадаа, 204 сантиметрые гаталжа, Буряадай АССР-эй шэнэ рекорд тогтообо. Спортын мастерта кандидат Николай Суворовой тогтооһон амжалтые тэрэ нэгэ сантиметрээр үлүүлээ. Удаань 2 метр 08 сантиметр үндэрые харайхаар һэдэбэшье, арайл урагшагүйдөө.

В. Вихров наймадахи зүйл хүрэтэрөө түрүү һуури эзэлжэ ябабашье, һүүлшын зүйлнүүдтэ урагшагүйлөөд, илалта туйлажа шадабагүй. Урга тулан харайхадаа, 3 метр 60 сантиметр үндэрые абажа, хойшоо гарашаһан байна. Арбан зүйлөөр 7100 очко абажа, В. Вихров дүрбэдэхи һуури эзэлхэ зуураа, спортын мастерта кандидадай норматив түрүүшынхеэ дүүргэһэн байха юм. Нигэжэ тэрэ Буряадай хүнгэн атлетикын түүхэдэ олон зүйлөөр хоёрдохи үрэ дүн харуулба бшуу.

Республикын шэнэ рекордсмен һаял хада 18-тай болоожо ябабашье, хүдэр шамбай бэетэй (195 сантиметр үндэртэй, 85 кг. шэгнүүртэй) юм. Саашадаа тэрэнэй бүри ехэ амжалта, илалта туйлаха байһаниинь элитэ.

Николай Суворов яһала һайнаар мүрысөө. Түрүүшын үдэрэй дүнгүүдээр гурбадахи һуури эзэлбэ. 100 метрые 11.1 секунда соо гаталһан, утые харайлгаар 695 сантиметр абаһан байгаа. Гэбэшье хоёрдохи үдэр дабалтатай 110 метртэ урилдахалаа гэмэлтэжэ, түрүү һуури эзэлхын түлөө тэмсэхэ аргагүй болоһон байна.

17-той бэлигтэй бэрхэ спортсменка Евгения Кузьменко долоон зүйлөөр мүрысэхэдөө, 4009 очко абажа, наймадахи һуури эзэлбэ.

Индустриально-педагогическа техникумэй һурагша Марина Кочеткова, 19-дэхи һургуулиин 9-дэхи классай һурагша Галина Кашаева эдирнүүлэй бүлэгтэ мүрысөө, Тиихэдээ тэдэ түс түстаа нэгэдэхи болон гурбадахи һууринуудые эзэлһэн байха юм.

Нигэжэ Буряадай хүнгэн атледүүд энэ жэлэй спортын һаһые түтэсхэбэ. Сэхыень хэлэбэл, энэ жэлдэ яһала урагшатай байгаа гэжэ тэмдэглэлтэй. Республикымнай табан атлет — СССР-эй суглуулагдамал командын бүридэлдэ, үшөө 4 хүн Россиин командын гэшүүд юм. Гадна энэ жэлдэ республикын рекорднууд 25 дахин шэнэлэгдээ. Эдэ бүгэдэ манай Буряад орондо «спортын хатанай» яһала хүнлэтэй байһыень элирхэйлэн гэршэлнэ. Буряадай хүнгэн атлетикын түгые үндэр дээрэ үргэжэ, бүри ехэ амжалта түйлахын тула тренер, мэргэжэлтэ бүхэн хүдэлмэридөө онсо харюусалгатайгаар хандажа, улам эршэмтэйгээр ажаллаха ёһотой.

Б. МИРОМАНОВ,
бүхэсоюзна категориин судья.

«МОСКВАГАЙ ХҮГЖЭМТЭ НАМАР»

МОСКВА. Совет хүгжэмэй «Москвагай намар» гэһэн фестивалиин программада Лениндэ, партида, мүнөө үеын хүнүүдэй түйлалтануудта зорюулагдаһан бүтээлнүүд оруулагданхай. Энэ заншалта харалга һая консерваториин ехэ залда эхилээ.

Нийслэл хотын эрхим залнууд болон Соёлой ордонгуудта энэ фестиваль үнгэргэгдэхэ юм. Симфоническа, хоорой, камерна хүгжэмэй, сэрэгэй-патриотическа, театрай ба эстрадын хүгжэмэй 30 гаран концерт болоожо үнгэрхэ. Түбэй телевидениин болон Бүхэсоюзна радиогой ехэ симфоническа оркестр, Москвагай филармониин академическэ симфоническа оркестр, Латвиин ССР-эй симфоническа оркестр, бусад коллективүүд болон гүйсэдхэгшэд тэрээндэ хабаадаха. Д. Шостаковичой, Т. Хренниковэй, Д. Кабалевскиин, Г. Свиридовэй, Р. Щедринэй, А. Холминовой зохёолнууд зэдэлхэ байна.

Фестивалиин программанууд шагнагшадые шэнэ зохёол бүтээлнүүдтэй танилсуулдаг заншалтай. Э. Хагортянай «Ода Ленина», Л. И. Брежневэй «Бага газар» гэжэ номоор В. Пальчунай оратори, А. Эшпайн дүрбэдэхи симфони, М. Марутаевай «Баатар габьяата Русь» гэжэ оратори хүгжэмэй шэнэ зохёолнуудай тоодо ороно.

Харалгын үедэ, нийслэл хотын ба Москва шадарай түрүү предприятинуудай хүдэлмэришэдтэй уулзалганууд болохо, зохёохы хүдэлмэрилэгшэдтэй хөөрэлдөөнүүд эмхидхэгдэхэ байна.

(ТАСС).

Хилын саанаһаа

ТАСС АПН

ЯДЕРНА ТЭНЭГ ААШЫЕ БУРУУШААНА

«Правдын» корреспондентын асуудалда Л. И. Брежневэй үгэһэн харюу дэлхэйн олонитын, хилын саанахи хэблэлэй, телевидени болон радиогой гол анхарал татана. Ядерна дайнай үүдхэгдэхэ аюул зайсуулгын тон шухала асуудалнуудаар совет хүтэлбэрилэгшын хүндэтэй мэдүүлгые шэнжэлхэ зуураа, олон оронуудай хэблэл, радио ба телевидени, гадаадын политическэ болон олонитын мэдээжэ ажал ябуулагшад совет хүтэлбэрилэгшэдэй, бүхы совет арадай һанал бодолнууд, оролдолго хүсэлэлгэнүүдынь ядерна дайн тохёолдуулхагүй гэһэн зорилготой байна гэжэ түсхайлан тэмдэглэнэ.

Социалис хани нэгэдэлтэ оронуудай газетэнүүд «Правдын» корреспондентын асуудалда Л. И. Брежневэй харюуе бүхылэнь тунхаглаба.

Совет президент өөрынгөө мэдүүлгэ дотор Р. Рейганэй һанаашалгада харюу үгөөд, ядерна дайнай тохёолдохо арга боломжонуудые зайсуулхаар дурадхалнуудые оруулба, — гэжэ Америкын **ЮПИ агентство** дамжуулна. Өөртөө өөрөө хоро хүргэхэ гэһэн хүн лэ илалта туйлаха найдабаритайгаар ядерна дай эхилжэ болохо гээд совет хүтэлбэрилэгшэ этигэдэг байна гэжэ тус агентство түсхайлан тэмдэглэнэ.

«Президент Рейган совет болон баруун оронуудай хүтэлбэрилэгшэдэй зүгһөө шүүмжэлэгдэн, хоёр галай хоорондо орошоо» гэжэ Британиин Би-би-си гэдэг радиокорпораци тэмдэглэнэ. «Ядерна дайн американ түбиие дайрангүйгөөр, Евроопын газар дээрэ үүдхэгдээд хизаарлагдажа магад» гэһэн США-гай президентын мэдүүлгэ баруун тээхи оронуудта һанаагаа зобон сошордолгын шалтагаан болоо, — гэжэ Би-би-си заана.

Зүб бодолтой нэгэшье хүн, политическэ томоотой нэгэшье ажал ябуулагша хизаарлагдамал ядерна дай хэжэ болохо гэһэн, тиимэ дайнда илалта туйлажа болохо гэһэн һанал бодолдо эзэлэгдэхэ ёһогүй, — гэжэ Японой мэдээжэ эрдэмтэ амгалан тайбан байдалай асуудалнуудые шэнжэлдэг Нагасакиин университедэй дэргэдэхи түбэй директор **Канэсабуро Гусима** мэдүүлбэ. Советскэ Союз түшаа Вашингтоной ходо хэрэглэдэг хардалгата баталамжануудтань совет хүтэлбэрилэгшэ зохихо харюу хаһа саг соогоо үгөө. Советскэ Союз лэ ядерна зэбсэг түрүүлэн хэрэглэхэгүй гэһэн дурадхал ООН-ой Генеральна Ассамблейн мүнөөнэй сесси дээрэ оруулһан байна. Хэрбээ американ захиргаанай үгэнүүдынь хэрэгүүдһээ алгасадаггүй һаа, имагта шухала энэ дурадхалые США юундэ дэмжэхэгүй юм? — гэжэ К. Гусима асууна.

ЮАР Анголые дайлажа, дээрмэдэжэ үргэлжэлһөөр

ЛУАНДА. Хархис ЮАР-ай сэрэгүүд артиллери ба авиацяар дэмжэгдэн, Анголын Кунене провинциин захиргаанай түб — Онживуе дахин эзэмдээ гэжэ байлдаанууудай болоожо байһан районһоо «Жорнал ди Ангола» газетын корреспондент мэдээсэбэ. Эзэмдэгдэһэн Шангонго, Монгуа городууд болон провинциин бусад һуурин тосхонуудаа граждан барилганууды — захиргаанай байшангууд, больницанууд, байрын гэрнүүдые хархис этэгээдүүд гамгүйгөөр үгы хэнэ. Эгээлэй зоной дундаһаа олон хүн гэмтэһэн байна.

Гэхэтэй хамта, интервентнүүдэй түсхай отрядууд Кунене провинциин гол харгынууд дээрэ һууридажа, граждан ба сэрэгэй автомашинанууд дебтолно, юрын зониие плендэ абана.

ПОРП-ын ЦК-гай СЕКРЕТАРИАДАЙ ЗАСЕДАНИ

ВАРШАВА. ПАП агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, ПОРП-ын ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь В. Ярузельскиин хүтэлбэри доро ПОРП-ын ЦК-гай Секретариадай заседани эндэ болобо. ЦК-гай IV пленумэй шиидхэбэриһээ эшэ үндэһэтэй, түбэй ба партийна органуудта хабаатай зорилгонуудые дүүргэхэ программа заседани дээрэ зүбшэн хэлсэгдээ. Тэрэшэлэн IV пленум дээрэ ЦК-гай гэшүүдэй оруулһан дурадхалнууд харагдаһан байна. ПОРП-ын ЦК-гай V пленумдэ бэлэдхэлэй ямараар ябажа байһан тухай асуудал зүбшэн хэлсэгдээ.

В. Ярузельский Таряашадай нэгэдэмэл партиин Главна комитедэй түрүүлэгшэ С. Игнарьтай, Демократическа партиин ЦК-гай түрүүлэгшэ Э. Кеҗальчиктай уулзаа гэжэ ПАП агентство мүн лэ мэдээсэнэ. Орон доторхи экономическа ба политическэ байдалда хабаатай шухала асуудалнууд, түбхын түрүүнэ бэрхэтэй байдалһаань орооһо гаргаха арганууд уулзалгануудай үедэ харагдаа гээд ПАП дамжуулна.

ДЕМОКРАТИЧЕСКА ХҮСЭНҮҮДЭЙ ЕХЭ ИЛАЛТА

АФИНА. Эндэхи парламентые һунгаха бүгэдэ нийтын һунгалта орон дотор түрүү үзэл бодолтой шэнэдхэлгэнүүдые хохын түлөө тэмсэгшэ Грециин демократическа хүсэнүүдэй ехэ илалтаар дүүрэбэ. Бүхэгрециин социалис хүдэлөөн гэжэ парти (ПАСОК) бүхы дүүнүүдэй 48.8 процентые абажа, парламентда 174 депутадтай болобо (урда тэрэнь 93 депутадтай байһан юм).

Һунгалтада хабаадаһан һунгагшадай 10,82 процентнь Грециин Коммунис партиин кандидадуудта дуугаа үгөө. Тиин, коммунистнууд, парламентда 13 депутадтай болобо. Энэнь Грециин хүүли гаргадаг дээдэ зургаанда КПГ-гай нүлөөнэй улам ехэ болоожо байһые гэршэлнэ (түс парти һунгалтын урда тээ 11 депутадтай байһан).

Засаг барижа байһан «Шэнэ демократи» гэдэг парти сэхээр бүлигдээ. Энэнь гадаадын ба дотоодын политикын талаар тэрэнэй нэрэ хүндын буураһанай гэршэ болоно. Энэ парти һунгагшадай 35,96 процентын дууе абажа, парламентда 113 депутадтай болоо, урда тэрэнь 174 депутадтай байгаа.

ЕХЭ НААДАНДА ХАБААДАХАНЬ

Шатараар «Буревестник» бүлгэмэй Россиин соведэй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн октябриин 26-да Краснодар хотодо эхилхэнь.

Республикын чемпион Б. Митыпов, спортын мастерта кандидат С. Намжилов, 1-дэхи разрядтайшуул Э. Халудоров, Л. Инкина гэгшэд Буряад ороной нэрэ хүндые хамгаалхаяа ошохо.

Нёдондо жэлэй чемпионадта манай шатаршадай яһала амжалтатай һайнаар наадаһан дээрэһээ байгша ондо иимэ олон хүн хабаадаха эрхэ олоһон байгаа.

Л. ГАРМАЕВА.

«СПОРТЛОТОНУУДАЙ» ТИРАЖ

«Спортлотонуудай» октябриин 17-до үнгэргэгдэһэн 42-дохи тираж.

«49-һөө 6-ень тааха». 1 — баскетбол, 7 — классическа барилдаан, 13 — хадаһаа сачаар һолжоролгын спорт, 30 — хүндэ атлетикэ, 35 — шайбатай хоккей, 39 — альпинизм.

«36-һаа 5-ень тааха». 2 — биатлон, 7 — классическа барилдаан, 11 — волейбол, 12 — гимнастика, 33 — футбол.

«СПОРТЛОТОНУУДАЙ» ТИРАЖАЙ ДҮНГҮҮД

«Спортлотонуудай» октябриин 17-до үнгэргэгдэһэн 42-дохи тиражай дүнгүүдые Спортивна лотерейн главна управлени согсолбо.

«49-һөө 6-ень тааха спортлото»: 191.965 билет ороо. Зургаан номер хэншье таабагүй, табан номер (20 карточка) таагшад — 1,512 түхэриг, дүрбэн номер (926 карточка) тааһан хүнүүд — 47 түхэриг, гурбан номер (18.455 карточка) таагшад 4 түхэриг абаха байна.

«36-һаа 5-ень тааха спортлото»: 2.366.882 билет ороо. Табан номер (4 карточка) тааһан хүнүүд — 10.000 түхэриг, дүрбэн номер (1030 карточка) таагшад — 211 түхэриг, гурбан номер (41157 карточка) тааһан хүнүүд 11 түхэриг абаха.

«Спортлотонуудай» 42-дохи тиражай шүүбэринүүд октябриин 28-һаа ноябриин 28 болотор түлэгдэхэ.

(ТАСС).

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. ЛЕНИНА, 35, редактор — 2-54-54, приемная — 2-54-93, зам. редактора — 2-68-08, зам. редактора — 2-62-62, отв. секретарь — 2-50-52, секретариат — 2-66-76, отделы: партийной жизни — 2-60-91, пропаганды — 2-56-23, промышленности и строительства — 2-61-35, сельского хозяйства — 2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта — 2-69-58, культуры и школ — 2-60-21, информации — 2-34-05, перевод — 2-54-93, писем и селькоров — 2-67-81, корректорская — 2-35-95, машинное бюро — 2-57-63, фотолаборатория — 2-33-61, отдел объявлений — 2-65-54.